№ 208. ორშაბათი 23 თებერვალი 1915 წ.

წელიწადი მეხუთე.

ფასი გაზეთისა: წლიურად 2 მ. 50 კ., ნახევარი წლით—1 მ. 25 კ. საზღვარ-გარედ ორჯერ მეტი.

თითო ნომერი 5 კაპ.

განცხადებათა ფასი: პირველ გვერდზე პეტიტის სტრიქონი 15 კ. უკანასკნელ გვერდზე—10 კაპ., ტექსტის შუაგულს—20 კაპ. სამგლოვიარო განცხადების ერთხელ დაბეჭდვა—3 მან.

თემი

№ 208. ორშაბათი 23 თებერვალი 1915 წ.

წელიწადი მეხუთე.

ხელ-მოუწერელი წერილები არ დაიბეჭდება.

დაწუნებულ წერილებს და კორესპონდენციებს რედაქცია არ ინახავს

რედაქციის კონტორის ბინა: ოლგას ქ., სახლი დიასამიძისა, № 4

ტელეფონი 6—60.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი. გამოდის ორშაბათობით.

ახალი კლუბი

ორშაბათობით, ოთხშაბათობით და პარასკეობით

აჩვენებენ თეატრ კინო-პალასის

სინემატოგრაფის საშუალებით სხვა და სხვა სურათებს

დასაწყისი სალამოს $7_1/^2$ საათზე.

ყოველ ღამ უკრავს სიმებიანი ორკესტრი

ს. ი. პრესმანის ლოტბარობით.

თბილისი, 23 თებერვალი.

ჩვენს საზოგადოებაში აქამდინ არ დამცხრალა იმ უჩვეულო მოვლენის შესახებ ლაპარაკი, რომლის მოწმეთ გავხდით დიდებული მგოსნის დაკრძალვის დღეებში.

ყველანი, ვინც კი ჩვეულებრივად ენას ჰლესავდა ჩვენი დაქსაქსულობის შესახებ, სახტად დარჩენ, იძულებული გახდენ მიჩუმებულიყვენ და განცვიფრებით ეცქირათ საამურ სურათისათვის.

აკაკის სიკვდილმა გააერთიანა სხვა-და სხვა ელემენტები ჩვენი ხალხისა და საზოგადოებისა. გადიკითხეთ ყველა ეს წერილები, დეპეშები, ბარათები და დარწმუნდებით, რომ ჩვენს ხალხსა და საზოგადოებაში არ დარჩენილა არც ერთი წრე, არც ერთი პარტია, არც ერთი ჯგუფი, რომელსაც თავის გლოვა არ გამოეთქვას.

[illegible] რიტად დიდი დანაშაული, დი[illegible] ცდურება იქნებოდა მთელი ჩვე[illegible] ერისათვის, რომ ეს დიდებული წამი რომელიმე თვალსაჩინო საქმით არ აღნიშნულიყო. უეჭველად უნდა გამოგვეყენა ეს მოვლენა ჩვენი ერის კეთილდღეობის სასარგებლოდ. ამიტომ ჩვენ დიდის თანაგრძნობით ვეგებებით დაკრძალვის კომიტეტის-მიერ განზრახულ აკაკის სახელობის საზოგადოების დაარსებას, სადაც ყველას შეეძლება წევრად ჩაწერა და ქართულ ლიტერატურის და ხელოვნების წარმატების ხელის შეწყობა.

ამ პოლიტიკაზე შორს მდგარ სფეროში ჩვენი საზოგადოების სხვა და სხვა ელემენტები, უეჭველია, მონახავენ საერთო ნიადაგს, რომელზედაც მდგომნი შესძლებენ ეროვნულ-კულტურულ სამსახურის გაწევას.

ბევრ ჩვენს საზოგადო კულტურულ საქმეს აფერხებს უცნაური უნდობლობა ერთიერთმანეთისადმი როგორც პარტიების, და საზოგადოთ ჯგუფების, ისე კერძო პირების მხრით.

მრავალი რამ სულ სხვა ფერით მოგვეჩვენებოდა, რომ უფრო დავახლოებულიყავით ერთმანეთთან. არავინ თხოულობს და არც საქმე მოითხოვს, რომ ცალკე პირმა, თუ ჯგუფმა ხელი აიღოს თავის რწმენაზე, თავის პრინციპებზე. პირიქით, რაც უფრო მეტი ნამდვილი სხვა და სხვა რწმენის ჯგუფები და პირები დაიბადებიან, მით უფრო წარმატებაში შევა ჩვენი ერი. თორემ აზროვნების მხრით ერთგვარობა მოასწავებდა მხოლოდ ხალხის, თუ საზოგადოების სურვილს. საჭიროა მხოლოდ განმტკიცება ეგრედ წოდებულ პირადი კულტურისა, რომლის შეთვისება ნებას მოგვცემდა მოპირდაპირეს აზრი ადვილად შეგვეგუებინა და მისთვის პატივი გვეცა, თუ ეს აზრი, რასაკვირველია, იქნებოდა ნაყოფი პატიოსნური მსჯელობისა და რწმენისა. ასეთი საურთიერთო შეგუება და პატივისცემა სულ სხვაფერ მოაწყობდა არა მარტო ჩვენს საზოგადო-კულტურულ ცხოვრებას, არამედ თვით პოლიტიკურსაც. მთელს იმ აუარებელ სიტყვებში, რომელიც წარმოითქვა ჩვენი საყვარელი აკაკის მიცვალების გამო, უნებლიედ ყველას გულისყურს იპყრობს ჩვენი ნიჭიერი პუბლიცისტის ნიკო ნიკოლაძის სიტყვები: ,,აკაკიმ თვით თავის სიკვდილით,—სთქვა მან,—ახალი შესამჩნევი სამსახური გაუწია ჩვენს ქვეყანას. ყველას დაანახვა, რომ მის გლოვაში ერთი გრძნობა და გული ჰქონია მთელს ჩვენს ერს, მხარეს, წოდების, კ[illegible]ების, ჰასაკის, სქესის და თვით პარტიის განურჩევლად. მისმა კუბომ გარს შემოირტყა და ერთ ნებას ძმურად დაუმორჩილა ყველა ჩვენი მიმართულების მეთაურები, რომელთაც წინად ეგონათ, ვითომ მათ შორის საერთო არა მოიძიება-რა''.

— ხედავთ, რამხელა ჯარი გვყოლია?—მიჰმართა მხცოვანმა მოღვაწემ მგოსნის ნეშტის გარშემო მდგარ აუარებელ ხალხს, ერევნის მოედანზე,— ოღონდ შტაბი არსად გაგვაჩნია, [illegible] ამ განსაცდელით სავსე დროში [illegible] არა თუ წინ ვერ წაიწევს, ვერც კი გასძლებსო".

სრული ჭეშმარიტებაა! ამას გვიკარნახებს გამოცდილება და ცხოვრების სიბრძნე. და ნუ თუ, მართლა, ჩვენ იმდენი ძალა, იმდენი უნარიანობა, იმდენი შნო არ შეგვწევს, რომ „სასწაული" მოვახდინოთ და ღირსეულ ჯარს ღირსეული შტაბი მოვუძებნოთ?!

ნოე ჟორდანია აკაკის შესახებ.

აღარა გვყავს ჩვენი აკაკი..,

აღარა გვყავს ქართველი ერის უდიდესი მგოსანი!

აღსრულდა ბუნების ულმობელი კანონი; მან გაასწორა დიდებული უჩინართან და შეყარნა „მიწამან ერთგან მოყმე და მხცოვანი".

დავკარგეთ მგოსანი მხცოვანი, მარა სულით ყრმა და დაუღალავი. მას სიკვდილამდე არ გაუგდია ხელიდან კალამი; ის დაეცა ბრძოლის ველზე, შეიარაღებული ყველაზე უფრო მჭრელი იარაღით.

აკაკის წილათ ხვდა იშვიათი ბედი. ჩვეულებრივათ მგოსნები, მოღვაწენი იმსახურებენ საზოგადოების პატივისცემას; აკაკიმ კი სიცოცხლეშივე დაიმსახურა საერთო სიყვარული, საერთო აღტაცება. განა არის ქართველი— აკაკი არ უყვარდეს, მას თაყვანს არ სცემდეს, თვალში ჩაუვარდეს და ხელი ამოისვას?

რატომ გვიყვარს ასე აკაკი, რატომ ასე გვენატრება მისი ხილვა, მისი გაგონება?

აკაკი ერთად-ერთი პოეტია უკანასკნელ საუკუნის, რომელმაც მიაგნო ერის სულიერ განძს, მის გრძნობიარე სიმებს, მის განსაკუთრებითს თავისებურობას და ეს გამშვენიერებულ გალამაზებული ერს მუსიკალურ ფორმაში წინ გადაუშალა.

ეს განძია—ერის ენა, მისი ესთეტიური გემოვნება და ტემპერამენტი. ეს სამივე ნაციონალური თვისება ჩაქსოვილია ერთი-მეორეში, გადადუღებულია ერთ კალაპოტში, ამოსხმულია ერთ აგებულებაში და ეს აგებულებაა ერი. მხოლოდ ამ სულიერ განძით განსხვავდება ერთი ერი მეორისაგან და იქმნება ნაციონალური პირადობა. და აკაკი ჩასწვდა ერის ამ სიღრმეს, გაიგო მისი იდუმალი მაჯის ცემა, შევიდა მის წმიდათა-წმიდაში, როგორც მოციქული, კვერთხით ხელში და თვალხილული, იქიდან გამოიტანა ნაციონალური ცეცხლი და მით გაათბო ჩვენი გული.

გვიყვარს აკაკი, ის ჩვენი აკაკია; და ეს იმიტომ, რომ ის თვით ჩვენ ვართ, არა თვითეული ჩვენგანი, არამედ ყველა ერთად, არა თვითეული ქართველი, არამედ მთელი ქართველობა. მასში ჩვენ ვხედავთ უცხო სანახაობას, ვისმენთ სალმრთოს საღმრთოთ გასაგონსა, სულ განაბული ყურს ვუგდებთ საუბართა ტკბილთა ფრქვევას.

აკაკი ჩვენი განხორციელებული ესთეტიური გემოვნებაა. ჩვენი ზეციური სვინდისია; თვითეული მისი სიტყვა რბილია ნაქსოვივით, მაგრამ იმავე დროს მტკიცეა ნაჭედივით. ის ხვდება ჩვენს გულს ნექტარივით და სჭრის ისარივით, ის გვატკბობს, მერცხალივით გვიჭიკჭიკებს, გვამსგავსებს ზეცათ ანაფრენს და ამავე დროს გვასწავლის, დედამიწისაკენ გვითითებს და აქ ბრძოლისათვის გვამზადებს.

სტილი თვით ადამიანია—ამბობს ბრძენი. აკაკის სტილი, მისი გრძელი სიტყვა მოკლეთ თქმული—ეს თვით ქართველობაა, ეს ჩვენი ნაციონალური ტემპერამენტია, მის დიდებულ შვილში განსახიერებული. გახსოვთ თავისუფლების დროინდელი სახალხო ორატორები, მათი ნათელი, მკაფიო ენამჭევრობა და გატაცებული აზროვნება. ვინ იცნობდა ამ ხალხს წინეთ, ვინ ხედავდა მათ ჯურღმულში ჩაცვინულთ, ბნელეთში დაკარგულ ნიჭიერებას? ამას ხედავდა მხოლოდ ერთი კაცი, მას იცნობდა მხოლოდ აკაკი. აიწყვიტა ხალხმა და ის უცებ ამეტყველდა აკაკისებურათ... მაშინ მივხვდი, რომ აკაკი მუდამ მეტყველებდა ხალხურათ. მისი ნაზი, ცქრიალა, მხიარული გუნება, მისი მკვეთი, მოჭრილი, ნათელი აზროვნება, მისი დიდებული გამბედაობა და ყველაფრის ხელის შეხება — ეს არის საერთო ულელში გაბმული ქართველი ერი, ერი ალსავსე ნაზი გრძნობით, მხიარული გუნებით, თავდადებული გამბედაობით, მუდამ მზა შეებრძოლოს ღვთაებას მიჯაჭულ ამირანის გასანთავისუფლებლათ. აკაკის მუზა— ეს თავისუფალი ხალხის აღმაფრენაა. ამ დროს ხალხი მიიწევა მაღლა, მწვერვალისაკენ, რომ იქ, მიუწვდომელ ოლიმპზე, გაბატონებული ღმერთები ძირს ჩამოყაროს და მათ ალაგას თვით ადამიანები გაბატონოს. და აი, აქ ხვდება მას აკაკის მუზა და მიესალმება: კეთილ იყოს შენი ამოსვლა, კაი ხანია გიწოდებ ამოსასვლელათ...

რას უგალობს აკაკი?

რა არის ის ქვეყნიური, რასაც ის ასე ზეციურათ გამოსთქვამს?

აკაკი იყო ბუნებრივი დემოკრატი და ოპოზიციონერი. ეს მას წიგნიდან არ უსწავლია, სკოლიდან არ მიუღია. არა, ეს თვით მის ბუნებაში იყო ბავშობიდან სტიქიურათ ჩანერგილი, ძუძუსთან ერთად მიღებული, მის ხასიათსა და პირადობაში გაქსოვილი. ის იყო ერთი მთელი პიროვნება, ერთნაირის მთქმელი და მქნელი. მისი კერძო ცხოვრება, მისი საზოგადოებასთან დამოკიდებულება. ისე როგორც მისი პოეზია, გაჟღენთილი იყო დემოკრატიული ოპოზიციონური სულით. მას არ უყვარდა დიდ-კაცობა, არ ეტანებოდა ფუფუნებას, ქონების შეძენას და შენახვას, ხალხს არ გაურბოდა და კაბინეთში არ იკეტებოდა. მას თამამათ შეეძლო ეთქვა თავის თავზე რუსთველის სიტყვები. „პურად და საჭმლად მივენდევ ჩემსა მშვილდსა და ცერასა''. ის მიენდო მხოლოდ თავის კალამს, ხელში ეკავა თავისი ქნარი და ის სახლში თუ ჯარში ჩამოკრავდა იმ გრძნობიარე სიმებს, რომელიც მეორე დღეს მთელი ქართველობას მღეროდა.

აკაკიმ, უეჭველია, დემოკრატობა მიიღო გამდელის ძუძუსთან, გლეხის ოჯახში, სადაც მან ექვსი წელი გაატარა და იყო მოწმე გლეხის უნუგეშო მდგომარეობის და რასაც ოჯახთან ერთად თვითონაც განიცდიდა. ოპოზიციონერობაა მისი საგვარეულო ტრადიცია, გამოწვეული რუსეთის იმერეთში ჩამოსვლით. აკაკის მშობლები და ახლო ნათესავები ეკუთვნოდენ სოლომონ მეფის ნაციონალურ პარტიას და ებრძოდენ სახლთუხუცესის ზურაბ წერეთლის რუსეთის მომხრე ბანაკს. უეჭველია აკაკის ბავშვობიდან ექნებოდა გაგონილი თავისი ნათესავებისაგან ამ დიდებული ტრაღედიის უმთავრესი აქტები და მან თავიდანვე შეიძულა მოღალატეობა, ორგულობა, ძალმომრეობა და პატივმოყვარეობა.

და აი, აკაკის პოეზიის მთავარი მოტივები, მისი ჰანგები აწყობილია დემოკრატიულ და ოპოზიციონურ სიმებზე. ის ებრძვის გლეხთა დაჩაგვრას, ბიუროკრატიულ [illegible]თნებობას, ნაციონალურ დაბეჩავებას; ქვეყნის უბედურობას ის აწერს ზურაბ წერეთლისთანა დიდ-კაცობას, ჩინ[illegible] და ო[illegible]როებით მოვაჭრე წოდებას. ის ჰგმობს პირმოთნეობას, გაუტანლობას, ცრუობას და მოღალატეობას. ერთი სიტყვით, ის დგას ხმალ ამოწვდილი და მას გადაჰკრავს ყველა ღუხჭირ და ვერაგულ მოვლენას. ის აქ დაუღალავია, გაუჩერებელი მებრძოლია. თავის ბასრ კალამს მუდამ და მუდამ ლესავს ნალველში და მედგრათ ცელავს ბოროტების ყანას. ის არ ინდობს არავის და არაფერს, არც თავასიანს, არც სხვას, არც მეგობარს, არც გარეშეს, თუ კი მათ დაატყო ზნეობრივი წაფორხილება და საზოგადო საქმისათვის გადადგომა, ,,მათი საქმე ერთი ლუკმა პურია, გადაუგდებ გაჩუმდება მურია"—სწერს პოეტი. არის ბანკების თუ მარშლების არჩევანი, ლიტერატურული თუ საზოგადოებრივი შეჯახება—აკაკი გაჩენილია იქავე და თავის მწვავე ისარს გადასტყორცნის მოპირდაპირე ბანაკში. მისი საუბარი ტკბილი და მწვავეა, მიმზიდველი და გესლიანია, სიცილის და ტირილის მომგვრელია. სწორეთ მის კალამზე ითქმის „ხმალი ბასრისა მჭრელია".

აკაკი ჩვენი საზოგადო ზნეობის უდიდესი და უძლიერესი დარაჯია. ამიტომ იყო ის ვერ თავსდებოდა ვერც ერთ ჯგუფში და ბანაკში. მისი მუზა ვერ ურიგდებოდა ვერავითარ არტახებს, ვერავათარ შებორკვას, ის უნდა ყოფილიყო სრული თავისუფალი და დამოუკიდებელი, რომ უმაღლესი დანიშნულების შესრულება შესძლებოდა. მისი ერთათ-ერთი არტახებია მისი მთავარი მოტივები, დემოკრატიული და ოპოზიციური სულის-კვეთება; ამ მერანიდან ის არასოდეს არ ხტება და მას ერთგულით ემსახურება; აკაკი მუდამ და ყოველთვის, ყველგან და ყველაფერში თავისთავათ რჩება, ის უგალობს თავისუფლებას, მაღალ ზნეობას და სამართლიანობას. მისი პიროვნება უაღრესათ მთლიანი და ჰარმონიულია: მისგან ვერ ჩამოსჭრი ერთ მცირე თვისებასაც კი ისე, რომ მთელი სულიერი სხეული არ დაიშალოს. აკაკი უდიდესი ზნეობრივი პიროვნებაა. მხოლოდ ასეთ პირს შეეძლო ემხილა ჩვენი სიდუხჭირე და ეს მხილება ჩვენ უპროტესტოთ, დამსახურებულათ მიგვეღო. აკაკი ისეთ მწვერვალზე იდგა, რომ მას ვერავინ ტალახს ვერ ესროდა, ვერავითარ ქვენაგრძნობას და ანგარებას ვერ დასწამებდა. ის მზესავით მუდამ ნათელი და მოღიმარი, სპეტაკი და პირდაპირი, ერთნაირათ ათბობდა თავისი შუქით ყველას, თავის მტერსაც კი. აკაკი არასოდეს არ იმეტებს ადამიანს მთლათ ერთიანათ. ის ესვრის მას ისარს, მარა ესვრის მის რომელიმე სიდუხჭირეს, მის საძრახ თვისებას, ხოლო თვით ადამიანს სტოვებს ხელშეუხლებლათ; მას არ ავიწყდება, რომ ქრისტემ ავაზაკებშიაც კი ადამიანი დაინახა. აკაკის მუზა არის დამსჯელი და მოსიყვარულე, ტკბილი და მწარე, რთული და სადა. ეს კონტრასტები, რომელნიც ცალ-ცალკე აღებული არავის არ მოსწონს, მასში შეერთებულ-შედუღებულია ერთ მთლიან უცხო სანახაობათ. ვინც მას ერთხელ იხილავს, მუდამ მისი ნახვა მოუნდება. ვინც ერთხელ წაიკითხავს მის ლექსებს, მას მუდამ მისი კითხვა მოენატრება.

მხოლოდ ორმა მგოსანმა დაისადგურა ქართველი ერის გულში, ეს არის რუსთაველი და აკაკი. და ამიტომ, რომ მათ შორის ერთი ძირითადი მსგავსებაა: ორივემ ერთნაირად მიაგნო ერის სულიერ სალაროს, მის წმიდათა წმიდას და ეს მუსიკალურ წყობილსიტყვაობით ააჟღერა. ორივეში პირველ ყოვლისა ჩვენ გვიტაცებს საუცხოვო ჰარმონია. გვატკბობს მათი მუსიკა. რამდენს ვეფხის-ტყაოსნის ნახევარი სიტყვაც არ ესმის, მარა მისი გაგონება არ მოსწყინდება, განსაკუთრებით სოფელში. რატომ? იმიტომ, რომ ის უაღრესი მუსიკალურია. ხოლო მუსიკა მარტო სმენას მოითხოვს. მუსიკა უმაღლესი ხელოვნებაა; მგოსანი, რაც უფრო უახლოვდება ამ ხელოვნებას, მით უფრო მაღალი ხელოვანია. და მას ერთნაირათ მიუახლოვდენ რუსთაველი და აკაკი, მათ გამოსახეს ერის ძირითადი ფსიხიური თვისებები და ამიტომ ისინი იწამა ერმა და შარავანდედით შემოსა.

და აი დღეს ჩვენ საუკუნო კარებამდის ვაცილებთ ამ ჩვენი დ[illegible] რუსთაველს ჩვენ საყვარელ აკაკის. დღეს სამარადისოთ მოგვშორდება ის, რაც მასში მომაკვდავია, ხოლო ის რაც მასში უკვდავია, რჩება ჩვენთან, ქართველ ერთან და სანამ ქვეყანაზე იარსებებს თუნდაც ერთი ქართველი—იარსებებს ჩვენი აკაკიც.

დღეს მადლიერი ქართველი ერი თავის უდიდეს შვილს საჯაროთ შეამკობს დაფნის გვირგვინით და უკანასკნელათ გამოეთხოვება:

მშვიდობით ჩვენო აკაკი, შენი უკვდავი სავანე ჩვენი გულია... (,,ახ. აზრ.'')

აკაკის ანდერძი

აკაკი დავკრძალეთ, ჩვენი საუნჯე, დიდი მგოსანი მიწას მივაბარეთ. მისი ანდერძი დავარღვიეთ, იგი დავმარხეთ იქ, სადაც ერმა მოისურვა. მაგრამ ეს არ გვაძლევს ნებას, რომ მისი ანდერძის მეორე ნაწილი არ ავასრულოთ. ქალებო, მოგმართავთ თქვენ, ავუსრულოთ მას გულის ნადები. ყველამ ხომ კარგად ვიცით, რომ აკაკი სიტყვითაც და წერითაც ქალების ღვაწლს დიდ მნიშვნელობას აძლევდა. გაიხსენეთ მისი სიზმარი: ქვეყნად ჩამოსულიყვნენ ნინო, ქეთევან და თვით თამარი... საქართველოს აღორძინებაშიაც დიდებული აკაკი იმედს არ ჰკარგავდა, რომ ქალები საპატიო ადგილს დაიჭერენ. მან ანდერძშიაც მოიგონა და ითხოვს: ჩემს სახელობაზე დაარსეთ საქალებო სკოლაო.-ის მირჩევნია ძვირფას ძეგლს... რომ იქ უქმე დღეს ვხედავდე მოზარდ ქართველობასო! ამას სწერს აკაკი 18 წლის წინად.

მაშ, ქალებო, დავუდგათ აკაკის ცოცხალი ძეგლი, გავმართოთ მის საყვარელ სოფელ სხვიტორში ქალთა სამეურნეო სკოლა. დეე, მის კარმიდამოში ბავშვებმა იხარონ, ისწავლონ და ყვავილებით შეამკონ არე-მარე. ამ მიზნის განსახორციელებლად, რასაკვირველია, საჭიროა ფული. დაძმებო, მიაწოდეთ თქვენი წვლილი აკაკის ფონდის კომიტეტს, იქ კომისია ცალკე მოაგროვებს ქალთა სამეურნეო სკოლის ფონდს. დიდებულ მგოსანს ყოველთვის სჯეროდა, რომ თუ ქალი მოინდომებს—წინ არა დაუდგება-რა! რაც უნდა მცირე იყოს წვლილი, გულით შეწირული თავის მიზანს მიაღწევს.

ანასტასია წერეთლისა.

——

სულით და გულით ვუერთდებით ჩვენის მხრით პატივცემულ ჩვენი მოღვაწე-ქალის მოწოდებას.

რამდენადაც ვიცით დაუვიწყარ აკაკის დაობლებული სახლობა და თვით ანდერძის აღმასრულებელნიც მოწადინებული არიან ქალთა სკოლის რაც შეიძლება მალე დაარსებას სოფ. სხვიტორში ხელი შეუწყონ. იმედია, ჩვენი საზოგადოება და მეტადრე ქალები დიდის თანაგრძნობით მოეკიდებიან ამ საქმეს.

რედ.

აკაკის დაკრძალვის წიგნი.

აკაკის დაკრძალვის გამო შემდგარმა კომიტეტმა გადასწყვიტა გამოსცეს ცალკე წიგნი აკაკის დაკრძალვის შესახებ. ამ წიგნის შედგენა მიენდო განსაკუთრებულ კომისიას. ამ კომისიას ჰქონდა რამდენიმე სხდომა და ახლაც განაგრძობს მეცადინეობას. კომისიამ დაადგინა წიგნის თავში დაერთოს წინასიტყვაობა, რომელშიაც უ[illegible] აღნიშნული მიზანი გამოცე[illegible] მოჰყვება აკაკის ბიოგრაფია, აკაკის ავადმყოფობის ამბავი, აკა[illegible] თელობის მდგომარეობ[illegible] წლებში: აკაკის [illegible] და სიკვდილი. [illegible] იქნება, თუ რო[illegible] ლი ხალხი აკ[illegible] მოყვანილი იქნებ[illegible] დილი წერილები, [illegible] ლოვიარო დეპეშებ[illegible] პირველი ხანისა; კომი[illegible] სების ისტორია, მუშაობა [illegible] ქუთაისის და საჩხერეს კომი[illegible] აწერილი იქნება, თუ რ[illegible] დაკრძალვამდის საჩხერე[illegible] და სხვაგან პროვინციაში [illegible] თხრობილი იქნება გამოსვენებ[illegible] ვი საჩხერედან შორაპნამდე, შ[illegible] პნიდან თბილისამდე, სადგურიდან [illegible] შვეთის ეკლესიამდე, რა ხდებოდა [illegible] კრძალვამდის: სიტყვები გალავანში [illegible] ხალხის თაყვანისცემა მგოსნის ნეშტი[illegible] სადმი; დაკრძალვის ამბავი: ცერემო[illegible] ნიალი, სიტყვები სამღვდელოებისა[illegible] ერევნის მოედანზე და საფლავზე, რო[illegible] გორ შეხვდა აკაკის გარდაცვალება[illegible] სომხური, რუსული და თათრულ[illegible] პრესა; მოყვანილი იქნება დეპეშები. აგ[illegible] ეთვე აწერილი იქნება, თუ როგორ [illegible] მენ პატივს მგოსნის ხსოვნას მის გარდა[illegible] ვალების მეორმოცე დღეს. ამ წიგნს და[illegible] თული ექნება მრავალი სურათი თვით პ[illegible] ტისა, მისი სამოსახლოსი, აგრე[illegible] მისი დაკრძალვის სხვა და სხვა წამ[illegible] ეს წიგნი სასურველია მალე გა[illegible] იცეს, რადგანაც ხალხი მას მოუთმ[illegible] ლად მოელის.

სამი საფლავი.

„დედაშვილობას, ბევრს არ გთხოვ;
შენს მიწას მიმაბარეო,
ცა, ფირუზ, ხმელეთ ზურმუხტო
ჩემო სამშობლო მხარეო!''

ბედნიერი ხარ მთაწმინდავ! დღეს შენს გულ—მკერდს სხვა მამულიშვილი

...თა გვერდით მიბარება მგოსანი, რომელიც მთელი თავისი სულით შენკენ მიისწრაფებოდა და შენს უკვდავ დიდებას ყოველი ქართველის გულში ცეცხლის სიტყვებით სთესავდა. ბედნიერია თვითონ მგოსანიც, რადგან მან მოინადირა ერის გული სამშობლოს წინაშე უანგარო და უბადლო სამსახურით, და მით ღირსი გახდა შენს წიაღში განსვენებისა უკუნითი უკუნისამდე. მიდიან წლები და ჩვენც თანდათან გვშორდებიან ისინი, რომელთაც მომაკვდავი სამშობლო წამოაყენეს და მის ბრწყინვალე მომავალს მტკიცე საძირკველი ჩაუდგეს. და შენც იძულებული ხარ, მთაო ცხოველო, იტირო ისინი, ვისგანაც ყოველ დღე დაიტირებოდი. დღემდე ორი საფლავი იყო, რომელნიც ვარსკვლავივით ბრწყინავდნენ და შენს არეს მიმზიდველობას აძლევდნენ, დღეს კი მიემატა მესამეც.

ყოველ ადგილზე დიადი, უმშვენიერესი და ყოველი ქართველისთვის სათაყვანებელი იქნები შენ, მთაწმინდავ. ახალგაზდა საქართველოსთვის ეს სამი საფლავი სიმბოლო იქნება მამულის ჭეშმარიტი სიყვარულისა და მისთვის თავდადებისა.

მთაო წმინდაო! ჩაიკარ გულში ეს სამი გმირი, აკაკი, ილია და დიმიტრი, და შეიყვარე ისე, ვით მათ უყვარდათ სამშობლოს მიწა-წყალი, დაბადებიდან არ იცოდენ მათ მშვიდობა. ცხოვრება მათთვის ტანჯვა იყო და ალბად ვერც სამარეში მოისვენებენ სამშობლოს მზის ამოსვლამდე. მანამ კი უმღერე დედა-შვილურად საძილისპირო სამშობლოს ცეცხლში გამოწრთობილ შვილებს და მით დაუმშვიდე ტანჯული გული მამულისათვის ტანჯულთა!

ს. ბაქრაძე.

სოფ. ,,ვარანცოვო'', სტავროპოლის გუბერნია.

წარვიდა იმა ქვეყნად...

ჩვენი ერის მთელს ისტორიულ ცხოვრებაში ძალიან იშვიათად ყოფილა ისეთი ბედნიერი დღეები, რომ ქართველ ერს შეძლება ჰქონებოდა [illegible]დამშვიდებით ყოფილიყო, სრუ[illegible]ემოდა თვის სულიერ განვი[illegible]ის შემოქმედებით გენიო[illegible] ფართოდ და მრავალ-ფერად [illegible] ჩვენ ბედ-კრულ ერს მოს[illegible]ნდა მტრებისაგან. მის [illegible]ვა, უნდა სჭერო[illegible] მტრების გუ[illegible] თავი დაეფარა [illegible]ად ამ დაუსრუ[illegible] და მოუსვენარ [illegible]ც შესძლო გა[illegible]მქმედ სულის ძა[illegible] ერმა შეჰქმნა დიადი [illegible]ით ამოუდგა მხარში [illegible]ს საუკეთესო ერებს, მან [illegible] გენიოსობის დიადი [illegible]მოთა, მან წარმოშვა [illegible] მშობლიურ პოეზიი[illegible] [illegible]ვენი ბარათაშვილი, აკაკი... ქართველ ერს დიდი [illegible]ქვს სიცოცხლისა იგი ათას[illegible]ქირსა და ვარამსა შინა გამოკა[illegible]—გამოფოლადებულია, მას ვერა[illegible]არი მწუხარება და უბედურება [illegible] მოსტეხს საბოლოოდ... ქართველ [illegible]ს ეს არა სჩვევია ხასიათად. და [illegible]ესაც, როდესაც ეს უბედურება [illegible]ვატყდა თავს, როდესაც ჩვენი ზუ[illegible]რაზი აკაკი წარიტაცა შავმა სიკვდ[illegible]მა, ვერავითარი შავი სიზმარი [illegible] შეურყევს რწმენას ქართველს [illegible] თვისი საუკეთესო მომავლისას, იმ [illegible]ავლისას, რომელსაც ჩვენი დიდი [illegible] გვიხატავდა მოელვარე ფერებით. [illegible]ია ჩვენი უბედურება... [illegible]იმსხვრა მგოსნის ჩანგი—გარნა [illegible] მისი უკვდავ დარჩება.., მოკვდა [illegible]სანი—ხოლო მისი სული და შემო[illegible]ბა განუყრელ იქნებიან ცოცხალ [illegible]!

მხატვ. გ. ხმალაძე.

რაჭველი გლეხობა აკაკის შესახებ.

ჩვენო ერის სიამაყე, დიდებულო [illegible]სწავლებელო მგოსანო აკაკი! რაც [illegible]და მრავალ—გვარად ნაყოფიერი [illegible]ოს რომელიმე პირის ცხოვრება, ის მაინც ემორჩილება ბუნების ძალას, რომელიც ჰბადებს მასში ერთს რომელსამე უძლიერეს გრძნობას, კეთილს ანუ ბოროტს. შენ კი სულით უკვდავო, დიდებულო მგოსანო, უძლიერეს გრძნობიერ მიზნათ გქონდა დასახული, დაჩაგრული ერისა და სამშობლოს სიყვარული, რომელმაც უკვდავ გყო კაცობრიობის და განსაკუთრებით ქართველთა ერის წინაშე. შენისთანა მსგავსს ადამიანებს ათი საუკუნოებიც იშვიათად იძლევიან. შენ შესწირე ჩვენს დაქვეითებულ ერს სრული შენი სიცოცხლე, შენმა ნიჭიერმა მადლიანმა მარჯვენამ წმიდათა წმიდა საკუთარი იარაღი თვალ მარგალიტის კალამი, უმწიკვლოდ შეინარჩუნა უკანასკნელ დღემდე, რომლითაც გამოდიოდი ბრძოლის ველზე დაჩაგრულთა საკეთილდღეოდ, და ამიტომაც ქართველი ერი გუნდრუკს უკმევს შენს პოეზიას.

გვწამს, რომ ულმობელმა სიკვდილმა განუკითხავად გამოგათხოვა საყვარელ ერს, გაგაქანა დიდებულ წინაპრებისაკენ, აღარ დაგაცალა ომის დასასრული გენახა და დაჩაგრულთა წინამძღოლობა გაგეწია.

ექვსი წლის წინად ჩვენმა მაზრამაც იდღესასწაულა შენი 50 წლის სამწერლო ასპარეზზე მოღვაწეობა, რომელ დროსაც ვინატრე შენი რაჭაში მობრძანება და კიდევაც შეგვისრულდა. რაჭა-ლეჩხუმში შენი მოგზაურობის დროს გავხდით ღირსნი ზეგარდმომადლით ცხებული სახის ნახვისა, ათასობით შევჰხარებოდით შენს სპეტაკს შუბლს და მშვენიერ ჭაღარას, შენ ჩანერგე ჩვენს გულში ღვთაებრივი სიყვარული, და შენი სურათებიც ხატის მსგავსათ გვაქვს დაცული. მაშინ თუ მდინარე რიონი სიხარულის დუდუნით მიექანებოდა, დღეს შავი ნისლის ძაძით შეუმოსია თვისი კალაპოტი და მწუხარედ მისრიალებს, მაშინ თუ მთა-გორა-კლდეებს ,,ვაშას'' ძახილით ვახმაურებდით, ახლა ის მთა გორა-კლდენი თავის მიდამოებით საამბოროდ თავს იხრიან შენი ცხედრის წინაშე. 27 იანვარი ჩვენთვის სამგლოვიარო დღეთ გარდაიქცა, რადგანაც ამ რიცხვში შევიტყეთ საქართველოს დაობლება, და ამიტომაც ჩვენს პატარა კუთხესაც გადაეფარა გლოვის შავი ზეწარი.

ვუერთდებით დიდებულ ივერიას ჩვენ, ტოლა-ხვანჭკარის გლეხებიც, მდუღარე ცრემლით ღაწვებ ჩამომწვარნი, ვწუხვართ და ვგლოვობთ ჩვენი ერის [illegible]. შენ პირველმა გამოგვიყვანე ადამიანებათ. დღეს თუმცა, დაობლებული შევიქენით ქართველი ერი, აღარა გვყავს დიდებული მოძღვარი და მასწავლებელი, მაგრამ გვრჩება მისი კეთილი ნაშრომი:

თეთრი ხნული, აზროვანი, მარგალიტით თესებული.

სწორი კვალი, მიმავალი, სამოთხისკენ კეთებული.

საუკუნოდ იყოს შენი ხსენება სულით უკვდავო დიდებულო მასწავლებელო მგოსანო აკაკი.

ტოლა-ხვანჭკრის გლეხების მონდობილობით **ამირან ლომთაძე.**

ძვირფას აკაკის ცხედართან.

მზე რომ ისე მაღლა არ იყოს, ამოდენა უზარმაზარ ქვეყანას ასე დიდებულად ვერ გაანათებდა, მაგრამ იგი, უსიერი სიმაღლიდან ყველა ადგილს სწვდება, მაღლობსაც და დაბლობ ადგილსაც ერთნაირად დაჰყურებს, როგორც დიდებულთა სასახლეს, ისეც ღარიბ ღატაკთა ოჯახსაც ერთნაირის ბრწყინვალებით დაჰქათქათებს, მაგრამ გვინახავს, რომ უფრო ღატაკნი და უმწეონი გამოეფინებიან ხოლმე მზის გახურებულს სხივებს, ყინვისაგან დამზრალი ძვლების გასათბობად. ასე მოხდა, დიდებულო მოძღვარო, ჩვენს ცხოვრებაშიაც, შენ იყავ მხურვალე და ბრწყინვალედ მანათობელი მზე შენი ქვეყნისთვის. შენი სპეტაკი გონების სხივი ესალმუნებოდა და ათბობდა ყველას, მაგრამ შენს ტკბილ ალერსს და ბრწყინვალე გონების სხივს უფრო ბედისაგან ჩაგრულნი ეფიცხებოდნენ. ისინი უხვად ეხვივნენ გარს შენს დიდებას და ხარბად ეწაფებოდნენ შენს მადლიანს გონების ნაღვაწს. დიახ, ბრწყინვალე მზე იყავ შენი კუთხისთვის და შენი ბრწყინვალე გონების სხივი უთბობდა ყველას გულს და ამისი მიზეზია ეს ამოდენა მოზღვავებული საზოგადოება. აქ არ არის გარჩევა ეროვნებისა, არ არის გარჩევა მიმართულებისა და არცა რწმენისა. აქ ყველა ერთგვარად მოუხიბლავს შენს ღრმა სიყვარულს და პატივისცემას, როგორც ქართველი, ისე სომეხი, რუსი, მაჰმადიანი, ოსი, ბერძენი და ებრაელი. ისინი ერთ კელაპტრად არიან ჩამოსხმულნი, და ერთის სურვილით ანთებული მოსდევენ შენს პატიოსანსა და უმწიკვლო ცხედარს...

ამ ნაირისავე მტკიცე სურვილით შეაერთა და შეადუღა შენმა ძლიერმა სიყვარულმა თბილისის ხელოსნები განურჩევლად ეროვნებისა და დასდვეს ფიცი პატივი სცენ შენს ანდერძს, შენს განზრახვას და გადაწყვეტილებას, შეაგროვონ ფული ხალხური სიტყვიერების შესაკრებად და მით პატივისცემა გაუწიონ იმ მისწრაფებას, იმ წმინდა საკურთხეველს, რომელსაც შენ ორმოცდა ათის წლის განმავლობაში, შენს სურვილებს [illegible] დნიერებას წმინდა მსხვერპლად სწირავდი!...

კურთხეული იყო გაჩენა შენი, და კურთხეულ იყოს გზა შენი, შენგან სათაყვანო წინაპრებისაკენ მიმავალი.

ნოშრ. მერკვილაძე.

ს ი ტ ყ ვ ე ბ ი.

დეკ. კორნ. კეკელიძისა აკაკის შემოსვენებაზე ქაშვეთის ეკლესიაში 5 თებერვალს 1915 წ.

არა ერთხელ შეჰხვედრია ჩვენი დედა—ქალაქი საქართველოს პირმშოს აკაკის. არა ერთხელ გვსტუმრებია ჩვენ უებარი ჩვენი მგოსანი. აჰა დღესაც გვესტუმრა ის ჩვენ, მაგრამ, ვაი მუხთალო ბედო, გვესტუმრა სულ სხვა პირობებში: დღეს მას უხვდება არა ვიწრო წრე პირად მეგობრებ-ნაცნობებისა, არამედ მთელი საქართველო, კასპიიდან პონტამდე, იალბუზიდან არარატამდე; დღეს მას ვიღებთ არა სალონ-დარბაზებში, არამედ ტაძრის მაღალ თაღებ ქვეშ, სადაც გაისმის არა სიცილი და „მრავალჟამიერ'', არამედ ტირილი და გულის დამწველი ,,უფალო შეიწყალე''; დღეს მას ეგებება საქართველო არა იმისთვის, რომ განცხრომას მიეცეს მასთან შეხმატკბილებულ ბაასში, არამედ რათა განუმზადოს მას ადგილი სამუდამო განსვენებისა. სადაა მისი სიტყვა-ბასრობა, სულისა და გულის წარმტაცი ენა-ტკბილობა? ბაგე სდუმს, ენა აღარ მეტყველებს. შესწყდა ჟღერა იმ სიმთა, რომელნიც ნახევარ საუკუნის განმავლობაში ტკბილ ნანინას დამღეროდენ ახალ დაბადებულ, განახლების გზაზე დამდგარ საქართველოს; ოცდა ექვს იანვარს ,,დაადნა ამ სიმებს გული'' პოეტისა და ,,სული დაიცალა'', დაიცალა სწორედ იმ დღეს, როდესაც დაობლებული სამშობლო დღესასწაულობდა თავის სასიქადულო მეფის, დავით აღმაშენებლის, წმიდა ხსენებას. საგულისხმოა ეს გარემოება! იქ, საშუალო საუკუნეთა ცის კამარაზე, დინჯად კაშკაშობს გვირგვინოსან მეფის სხივი, აქ, მეცხრამეტე საუკუნეში, საქართველოს ამკობს და ასულდგმულებს ესეთივე მძლე, მხოლოდ ,,უგვირგვინო'' მეფე, მფლობელი სულისა და გულის, დიდებული ჩვენი აკაკი. გარეშე მტერთაგან დაუძლურებული და შინაურ უთანხმოებით დაქუცმაცებული და დარღვეული საქართველო, შეუწყვეტელ ომიანობით და ფეოდალურ არისტოკრატიისაგან გაღატაკებული და სოციალურად დაჩაგრული ქართველი ხალხი, საშუალო საუკუნეთა შავბნელით მოცული და ველურ ურდოთაგან დაჩრდილული ეროვნული სული,—აი რა ჰხვდა წილად დავით მეფეს, რომელმაც ხანგრძლივი თვისი მეფობა შესწირა საქართველოს შეკრება-აღშენებას, მის პოლიტიკურ და კულტურულ ძლიერების შექმნას, ეკონომიურად აღყვავებას და სოციალურ სამართლიანობისთვის ბრძოლას. არა უკეთეს პირობებში მოუხდა მოღვაწეობა ჩვენს წინაშე მდებარე ,,უგვირგვინო'' მეფეს, ჩვენს აკაკი ,,აღმაშენებელს''. თვისი ხანგრძლივი სიცოცხლე მან შესწირა ლეჩაქახდილ სამშობლოსთვის პატივის დაბრუნებას, მის განათლებას და ყოველ მხრივ აღორძინებას, ტვირთმძიმეთა და დაჩაგრულთა შემსუბუქებას. მან შეაერთა და მთლიანობის გზაზე დააყენა საქართველო. რის მომასწავებელია მისი მრავალმეტყველი კუბო: ამ კუბოს წინაშე მუხლს იყრის დღეს მთელი ქართველობა, განურჩევლად წოდებისა, სარწმუნოებისა, სოციალურ მდგომარეობისა და კლასობრივ იდეალებისა. მას სწყუროდა საკუთარი თვალებით დაენახა—რას მოუტანდა მის სათაყვანებელ სამშობლოს ჩვენს წინაშე გადაშლილი უმაგალითო მსოფლიო ტრაღედია, და ამისთვის ემუდარებოდა ,,შავპირ ბედს'': ,,სულს ნუ ამომხდი, მაცალე დახამხამება თვალისა''. მაგრამ... არ დასცალდა! მან, როგორც მოსე წინასწარმეტყველმა, მიგვიყვანა ჩვენ აღთქმულ ქვეყნის კარებამდი და შიგ ვერ შეგვიყვანა, ვერ შეგვიყვანა იმიტომ, რომ სწორედ ამ კარებთან გამოგვსხლიტა ულმობელმა სიკვდილმა ხელიდან მისი თავი. ცხოვრების ზღვა ჰქუხს და ღელავს, ტალღას ტალღაზე აგორებს, ზვირთს ზვირთსა სცემს ის და ბედკრულ ჩვენს სამშობლოს, პატარა ნავივით, ერთი კიდიდან მეორისაკენ ისვრის. მართლაც რომ ეხლა გვჭიროდა ჩვენ ისეთი საიმედო ხელმძღვანელი, როგორიც იყო აკაკი, მაგრამ თითქოს განგებ ეხლა შეუწყდა მას მაჯის ცემა, ეხლა გაუვარდა ხელიდან საჭე. მოთქმიდე საქართველო, ძაძა ჩაიცვი იმერეთო, თმა გაიშალე იმერეთო! იტირე სამშობლო, იტირე: ერთი მეორეზედ ხელიდან გეცლება საუკეთესო შვილები! დაკარგე შენ დიმიტრი ყიფიანი, მაგრამ გეგულებოდა ილია ჭავჭავაძე, მოგიკლეს ილია, სამაგიეროდ შეჰხაროდი აკაკის; დღეს კი გესალმება აკაკიც, ის მიდის იქ, სადაც განისვენებენ დიმიტრი და ილია—,,მთაწმინდა გულში იხუტებს საშვილიშვილო სამარეს, მამა დავითს ავედრებს, აბარებს ქვეყნის მოყვარეს'',—მაშ ვისი ამარა რჩები, ვინ შეგიყვანს შენ აღთქმულ ქვეყანაში, სადაა შენი იესო ნავენი? შორს უცხოეთში გადახვეწილი, სიკვდილის სარეცელზე მწოლარე ებრაელთა პატრიარქი იაკობი ასე მიჰმართავდა უნუგეშოდ დარჩენილ, გულდათუთქულ შვილებს: ,,შემოკრბით და ისმინეთ ჩემი, ძეთა იაკობისათა, ისმინეთ ისრაილ, მამისა თქვენისა; მე შევეძინები ერსა ჩემსა, დამფალით მე მამათა ჩემთა თანა!'' (შესქმ. 49, 2, 29). აჰა ჩვენს წინაშე ცხედარი ჩვენი მამათმთავრისა, ჩვენს წინაშე ჩვენი მხცოვანი პატრიარქი, რომელიც გვიდებს უკანასკნელ ანდერძად დავასაფლაოთ ის ისეთ ადგილას, ,,სადაც ყოველ დღე ხედავდეს მოზარდულ ქართველ თაობას'', მტკიცედ შევინახოთ მამა-პაპისეული მიწა-წყალი, რათა გაშიშვლებულნი ძვალნი მისნი მუდამ სამშობლოში ჰგრძნობდენ თავს; ის გვემუდარება ვიცხოვროთ ისეთ ერთობით და სოლიდარობით, რომ მუდამ უკვდავი იყოს მისი ლამაზი სიტყვები: ,,ჩონგური საქართველოა, სიმები ჩვენ ვართ ყველაო"! მუხლი მოვიდრიკოთ ამ გვამის წინაშე და ღრმად ჩავინერგოთ გულში მისი უკანასკნელი ანდერძი; ამით ჩვენ სანეტარო სიტკბოებას ვაგრძნობინებთ მის უკვდავ სულს, რომელიც მთაწმინდის მწვერვალიდან, დაუძინებელ გუშაგივით, ,,თვალს ავლებს არე-მარესა და გულის პასუხს ნარნარად უმღერის ტურფა მხარესა"! სალამი შენ და ,,უკანასკნელი მშვიდობით'', დიდებულო მგოსანო, ამ შენგან გაღმერთებულ ,,ტურფა მხარესაგან''!

თეოდოსია ჯაფარიძისა (დ. ჭიათურაში).

სამშობლოს დიდებავ!

ჩემს ცხოვრებაში ორჯერ მხვდა წილად ქართველ ქალთაგან მოციქულება შენს წინაშე. მაშინ ეს მოვალეობა მახარებდა: საერთო ბედნიერებით გაბრწყინვებული ვეშურებოდი გადამეშალა შენთვის მთელი კალთა საუკეთესო გრძნობისა და სურვილებისა მოძღვნილი ჭიათურელ ქართველ ქალებისაგან. დღესაც მათი მოციქული ვარ. არა მისი, რომ ყვავილებით შემკულს დღეგრძელობა გისურვო, საუკუნო გამოთხოვების დროს მინდა გადმოგცე მათი აღთქმა. ქართველი ქალის ბედით გულგატეხილს უკანასკნელად გეწვია იმედი—თუ იხსნის სამშობლოს დაღუპვისაგან ისევ ქართველი ქალიო. ეს ძვირფასი სიტყვები ყოველი ქართველი ქალის გულში მტკიცე ასოებით იქნება აღბეჭდილი, ის იქნება ჩვენი მამხილებელი სამშობლოს წინაშე. მუხლ-მოდრეკით გთხოვთ საყვარელო მგოსანო, ნუ ჩაიტან ამ საშინელ დარდს სამარეში. ამ საერთო უბედურების დღიდან ფიცს ვდებთ შენი დიდებული ცხედრის წინაშე, ან სულ აღარ იქნება ხსენება ქართველი ქალისა, და თუ არა, ის იქნება ღირსეული მატარებელი თავის სახელის.

ამით ვათავებ მოციქულებას ჩვენ შორის, ერის სათაყვანებელო შვილო, და გისურვებ საუკუნო განსვენებას.

ნიკო სიხარულიძისა (უნდა წარმოთქმულიყო დასაფლავების დღეს.)

ჩვენი ქვეყნის უდიდესო მგოსანო, ჩვენი ქვეყნის უდიდესო მოქალაქე აკაკი!

შენი გარდაცვალების ამბავი ელვასავით მოედო ჩვენს ქართლის სოფლებს და სიღრმემდის ჩასწვდა ჩვენს ათასჯერ დაკოდილს გულს. შენმა გარდაცვალებამ ჩვენს გულში უზომო მწუხარება გამოიწვია, უზომოდ დაგვაღონა და მთელი ჩვენი სოფლები გლოვის ძაძებით შემოსა. გამოუთქმელი და აუწერელია ჩვენი მწუხარება და გლოვა. დიდო მგოსანო, დიდო ქურუმო ქართული პოეზიისა და ქართველი ერისა, ჩვენო დიდო მასწავლებელო, და შენის წკრიალა ჰანგებით—ჩვენთან ტკბილის და გასაგების ენით მოსაუბრე აკაკი!

ჩვენს ცხოვრებაში მოხდა ისეთი უბედურება, რომელსაც ვერც გამოვიგლოვებთ და ვერც გამოვიტირებთ ვერასოდეს. შენი გარდაცვალებით დიდი მეხი დაეცა ჩვენს დაობლებულს ქვეყანას, დიდო ქართველო, შეუდარებელო ერის სიამაყე და თაიგულო ჩვენი დედა-ენისავ! დავობლდით ჩვენ გლეხები, დაგვიობლდნენ შენს ტკბილს ჰანგებზე აღზრდილნი სოფლის გოგო-ბიჭები, დაობლდა ჩვენი ღარიბი სკოლა და ჩვენი დედა-ენაც და ყველა ეს, ერთად შეერთებული, უდიდეს მწუხარებათ ქცეული მდუღარე ცრემლებს იწვევს ჩვენში, და იმდენად დიდია გლოვა გლეხისა, რომ მისი სავსებით გამოთქმა ვერც-კი მოგვიხერხებია.

ჩვენ, მძიმე შრომისაგან წელში გატეხილნი და სწავლა-განათლების მოწყურებული ზემოქართლის გლეხობა, ვეთხოვებით შენს მშვენიერს სახეს და, ვიდრეკთ რა მოწიწებით მუხლს შენი წმიდა სამარის წინაშე, ფიცსა ვსდებთ, რომ შენი ტკბილი და ძლიერი ჰანგთა ჟღერანი არასოდეს არ ჩაქრება სოფლელთა გულში; უარსვყოფთ რა დახავსებულს ცხოვრებას, ბეჯითად შევუდგებით ბრწყინვალე გზას, ბეჯითად შევისწავლით ჩვენს დედა-ენას და სხვა განათლებულ ერებთან ერთად შევუდგებით ჩვენი ჩამორჩენილი ქვეყნის კულტურულად აღორძინებას.

ვეთხოვებით და ვეამბორებით შენს წმინდა ცხედარს და გვწამს, რომ შენ არ მომკვდარხარ, შენ სიცოცხლეშივე დაიდგი ხელთუქმნელი ძეგლი და ეს ძეგლი წმიდა სალოცავათ გვექნება ხაშურის საზოგადოების სოფლის გლეხობას.

თ. ლობჟანიძისა.

შენი დაკარგვით მწუხარებამ შეიპყრო და ცრემლმა მოიცვა ქართველი ერი, საყვარელის სამშობლოს კიდით კიდემდე გაისმა თავზარ დამცემი ხმა: აკაკი გარდაიცვალაო ის ადამიანი, რომელიც ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში იყო ჩვენი დიდი მომაგე, სიამაყე და ჩვენი მშრომელ მასსის სულის კვეთება და მის მტერთან ბრძოლაში მთავარ—სარდალი. დიდებულო მასწავლებელო! ამ ჩვენი გულის და სულის შემხუთავმა ხმამ, სამშობლო მაღალ მყინვარე მთების გრგვინვასთან შეერთებულმა მოაღწია შორს ჩრდილოეთ კავკასიაში და ელვის სისწრაფით გადმოგვცა ნალჩიკელ ქართველებს: მოსწყდა თქვენი სამშობლო ლაჟვარდიან ცას თქვენი მნათობი ვარსკლავი, აკაკი აღარ გყავთო. ნალჩიკელი ქართველები ცხოვრების ჩარხის უკულმა ტრიალით და მისი სიდუხჭირით, ტერიტორიალურათ დაშორებული, მაგრამ სულიერათ კი შენ ნათელ მყოფი მოძღვრებით შეკავშირებული მშობელ ერთან ერთად ტირილით მოსთქვამენ შენს დაკარგვას; მათ გამომგზავნეს და დამავალეს მათი სახელით მოწიწებით თაყვანი ვსცე შენს ნეშტსა. აღვითქვამთ მუდამ ვიაროთ იმ ცხოვრების გზაზე, რომელიც შენ ამოგვირჩიე.

სწორ უპოვარო მგოსანო! შენ ახლოს გმინვას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს, რადგან დიდმა ხანმა განვლო მას შემდეგ, რაც შენი მომხიბლავი ჩანგის ჟღერით უკვდავის სახელი მოიპოვე. შენი მადლიერი ერი განურჩევლათ სქესისა, წოდებისა და მიმართულებისა, ერთ ბუმბერაზ გუნდათ ქცეული, თავის გულს გიფენს ფიანდაზად და ისე მიგასვენებს თავის მამათა წმინდა სავანეს. აი მათი უძვირფასესი განძი მადლობის ნიშნად შენთვის მორთმეული. ყველა ეს ამოწმებს მას, რომ უანგარო შრომით დაუმტკიცე[illegible] კაცობრიობას, რომ შენ წამომშ[illegible] ერს ჰყოლია, ჰყავნან და ეყოლებ[illegible] საგანგებო მოამაგენი, რომელთაც თა[illegible]მამად შეუძლიანთ შევიდენ საქვეყნო კულტურულის ტაძარში. ნ[illegible] შენ, ჩვენო აკაკი,—რეთა ჰე[illegible] გაიღვიძა შენმა ერმა.

ათანასე ქვათაძისა (ქაშვეთის ბაღჩაში).

ქართველთ დიდებავ, პოეზიის ქურუმო, დამონებულთა ქომაგო დიდო პოეტო მგოსანო აკაკი! მომავლის საიდუმლოების წინაშე მდგარი საქართველო დღევანდელ ვითარების გამო, შენი პაწია ტურფა სამშობლო, საისტორიო ცეცხლის ტაფაზე დასაწველად გამზადებული, შენგან მოელოდა ნუგეშის სიტყვას და შენ კი, ამ საერთო ამცახცახებელ შიშის დროს, მიგვატოვე ასე ობლად ცისა და დედამიწის ანაბარად.

საქართველოს მწუხარების თუ სიხარულის გამომხატველად შენ გეპყრა ხელში ნახევარი საუკუნე უძლევი ჩანგი, უწყვეტი სიმებით ჩვენო სათაყვანებელო და დღეს ამ მძიმე დროს შენგან მოელოდა ქართველი ერი მომავლის იმედის ზედ დაჟღერებას მგოსანო გენიოსო!..

ორმოცდა ათი წელიწადი, უშრეტი მუზით, ნუგეშის ცრემლით, დაგვტრიალებდი თავს გვზრდიდი ჩვენ, შრომის შვილებს და გვიმღერდი უტკბილესს და გმირულ ნანინას, ,,მაშ ნუ გძინავს გაიღვიძე იცან ქვეყანაო''? ტკბილო აკაკი! ეხლა ხომ ამ ტკბილ და გმირულ ნანინათი გამოძინებულმა შრომის შვილებმა გამოვიღვიძეთ და გამოვიცანით ის უცნაური გამოცანა წუთის სოფლისა. ეხლა ხომ გავლიეთ შეუგნებლობის შავბნელი ზამთარი და როდესაც შეგნების და გათვითცნობიერების თეთრის სამკაულით შევიმოსენით შენის წყალობით, როდესაც საქართველოს მიწურ ქოხებში, გამარჯვების სადღესასწაულოთ, შემოჰრას აპირებდა ფერად ყვავილებით მინაზებული გაზაფხულის ცელქი ნიავი მაშინ შეგვაბრუნე პირი ქართველთ იერემიავ!..

შენ ხომ მალულად ყურს უგდებდი ამ იდუმალ ქროლვას. და შენი მადლიერი ქართველი ერიც, შენგან და ისევ შენგან მოელოდა ამ იდუმალ ქროლვის კვლავ შენს ჩანგზე ახმაურებას. დამონებულთა იადონო, ჩაგ-

12
ეროვნული ბიბლიოთეკა

რულთა ქომაგო, ჩვენო სინდისო ტკბილო აკაკი! შენც გინდოდა ასე, შენც გინდოდა შენის თვალით გენახა ეს გაზაფხული, მაგრამ ვაი რომ 26 იანვარს სიკვდილის მსახვრალმა ხელმა გულზე უძრავად დაგიწყო ეგ ხელები, ხელები უკვდავ ჩანგის სიმებზე ელვასავით მოსრიალე და ჩაქრო ლამპარი მანათობელი ადამიანთა სამართლისა, ჩაგრულთ ქომაგისა. აღარ არის აკაკი. აღარა გვყავს აკაკი, ის დაიწვა სამსხვერპლო საკურთხეველზე. ვაი ამ აზრის შერიგებას.

ჩვენო დიდებავ, ჩვენო გმირო, ჩვენო დარაჯო აკაკი! როდესაც შენს თმასა და წვერში შენ დაინახე ვერცხლებრივ მბრწყინავი თეთრი თმა, ეს სიბერის ნიშანი, მდიდარსა და ღარიბში დიდსა პატარაში, ეს გულის გამტეხ გრძნობის გამომწვევი, შენ ეს გრძნობა ვით ჭეშმარიტ გმირს შეშვენოდა, თვით შენშივე უკუღმა შეატრიალე და ასე გმირული სულით შთაბერილი, ელექტრონულის სიძლიერით სისხლში ჩაუშვი შრომის შვილთ და და გულგატეხილთა გასამამაცებლად გადმოგვძახე: არა! აყვავდეს იმედი გულს ვერ გამიტეხს ჭაღარა, გმირებს დაეძებს უყივის ჩემი დაფი და ნაღარა-“ო. ჩვენც ასეთი ჭაღარა გამოგვირია თმასა და წვერში ჯერ ილიას და ახლა შენმა სიკვდილმა, ჩვენო პირველთა შორის უპირველესო, მაგრამ მიტომა ხარ ჩვენი ხატი, რომ დღეს სიკვდილს შემდეგაც საშვილიშვილოთ გვეყოფა შენი ნუგეშის ცრემლები ყოველგვარ სასოწარკვეთის დროს ჭრილობის მოსაბანად და შენი საყვირით და იმ საყვირით, რომელიც სამოცი წელიწადი გეჭირათ შენ და ილიას. ხვალ წავალთ მთაწმინდაზე და იმ წმინდა მთიდან, საიდანაც ოდესღაც საქართველოს წმინდა მამათ უცდიათ წმინდა ლოცვით შემოსეულ მტერთაგან საქართველოს ხსნა და ახლა კი იმ უდაბურ მთიდან, გადავსძახებთ ჩვენს ძველ დედა-ქალაქს ჩვენს ჭაღარა თბილისს და ქართველ ერს, რომ ფიცსა ვსდებთ შენი სულის წინაშე ვემსახუროთ ქართველ მშრომელ ხალხს ვისი ხელითაც იქმნება სიმდიდრე და რაც უნდა დიდ გასაჭირში ჩავცვივდეთ, მაინც დავიცავთ ის ყველა მტერთაგან, ვინც უნდა იყოს და საიდანაც უნდა იყოს ის მოსული, არ ჩავაქროთ აკაკის გმირული იმედი, მუდამ ვიწამოთ ბრწყინვალე მომავალი

ქართულ პოეზიის დიდების და იმ ბულბულის გაცივებულ გვამის წინაშე, რომელიც „ვარდსა და ეკალზე ერთნაირად მღეროდა“, მოსულა ქართველი ერი, რომ იგლოვოს მისი სამოცი წლის ჭირისუფალი, რომ დაფნის გვირგვინით შეუმკოს დღეს უკვე გაყინული შუბლი, და მეც მოვსულვარ, რომ თბ. ქართველ ფარმაცევტთა სახელით ფერად ყვავილებით მოვერთო ის გულმკერდი, რომელიც მთელი ნახევარი საუკუნე ფეთქდა ჩაგრულთა დასაცველად დამონებულთა დასახსნელად, სამშობლოის ორგულთა და ჩინორდენებზე გამყიდველთა წინააღმდეგ და რომელიც ამიერიდან ტკბილად მოისვენებს სევდიან მთაწმინდაზე.

ვასილ კირვალიძის სიტყვა (ქვაშვეთის გალავანში).

დიდებულო მგოსანო!

ბედნიერი ვიყავი მაშინ, როდესაც რაჭველი გლეხების დავალებით დიდებული დღესასწაული—იუბილე მოგილოცე ქუთაისში. მაგრამ უბედური ვარ ახლა; რადგან იგივე რაჭველების დავალებით ერთი წარმომადგენელთაგანი ვსდგევარ შენი გაცივებული ნეშტის წინაშე... უბედური ვარ, რადგანაც უნდა გამოვსთქვა რაჭველების განუსაზღვრელი მწუხარება შენი დაკარგვის გამო... მთელი რაჭის მაზრა, განურჩევლად წოდებისა და მიმართულებისა შავი ძაძით არის შემოსილი და ცხარე ცრემლებსა ღვრის:.. ჩვენთვის, რაჭველებისათვის შენი დაკარგვა მეტად გულის მომკვლელია მით უფრო, რომ შენი დაპირებისამებრ მომავალ ზაფხულში კიდევ მიგელოდენ რაჭაში, მაგრამ ულმობელმა სიკვდილმა აღარ გვაცალა და ჩვენც გული მოგვიკლა... შენ იყავი ქართველი მშრომელი ხალხის მანათობელი ლამპირი... შენ აგვიხილე თვალები და შენმა ტკბილმა ჩანგის ჟღერამ შეგვაყვარა ქართული მწერლობა, ქართული ლიტერატურა...

შენ იყავი ქართველი ერის მთავარსარდალი, შენ გეჭირა ხელში ბასრი მახვილი და ეს მახვილი უსისხლოთ „მტრებისათვის სასიკვდილო ისარი იყო“, მაგრამ მოყვრებისათვის სამკურნალო მალამო. მთელი შენი სიცოცხლე შენა ცდილობდი, რომ გეხილა შეერთებული საქართველო და კიდევაც იხილე იუბილეს სახით. შენ არ იცოდი შიში და ძრწოლა, რადგანაც შემოგვძახე:

„გავკაჟდებივარ შავ ბედსა
დავდივარ შეუპოვარი
ვერ შემაშინებს რისხვით ცა
ჭირზედა ჭირის მთოვარი“

შენ ავედრებდი პატარა საქართველოს თვით ღვთისმშობელს: „დედაო ღვთისა შენი ხვედრია ეს საქართველო დიდ ჭირ ნახული“. ყველა ამიტომ, ჩვენო სათაყვანო მგოსანო, შენი სიტყვებით შენვე უნდა მოგმართო:

„სულ მნათო მადლი შენს გამჩენს
დიდება ერსა შენს მშობელს,
და ძეგლად სამარადისოთ
ნეტარ ხსენება ამ სოფელს“.

ნიკ. შიუკაშვილისა წარმოთქმული 8 თებერვალს გორის საკრებულო ტაძარში აკაკის პანაშვიდზე.

ამ 74 წლის წინად საქართველოს ცაზედ გამოჩნდა მოელვარე ვარსკვლავი... იგი მარდად იზრდებოდა და მისგან გადმოფრქვეული შუქი თვალსა სჭრიდა უსინათლოსაც კი... ცამეტი დღის წინად ეს ვარსკვლავი მოსწყდა სამშობლო ცას—გარდაიცვალა დიდებული მგოსანი, დიდებული ქართველი დიდებული აკაკი... ამ ცამეტი დღის განმავლობაში მოწიწებით დავსცქეროდით მის მიძინებულ ნეშტს, მის მშვენიერ სახეს; აზრი ვერ მოგვეკრიბა, ბუნების საბედისწერო მოვლენას ვერ შევრიგებოდით და დღეს ამ ძვირფას ნეშტსაც ვაბარებთ სამარეს და ვეთხოვებით უკანასკნელად.

ამ წამს მთელი საქართველო მხოლოდ ერთზედ ფიქრობს, შორით თუ ახლო თავს ევლება იმ კუბოს, რომელშიაც განისვენებს სასიქადულო ქართველი—აკაკი. კიდევ ცოტა და ჩვენ სამუდამოდ გამოვესალმებით იმ ადამიანის ნეშტს, რომელიც ძმობით გვძმობდა ნახევარ საუკუნეს. დღეს ყველასა სურს ილაპარაკოს აკაკიზედ და მეც ეს სურვილი მავალებს მოგმართოთ ორიოდე სიტყვით...

მაგრამ რა გითხრათ?.. ზღვა კოვზით მხოლოდ ზღაპარში დაილევა და აკაკიც ხომ ზღვა არის!.. როდესაც აკაკიზედ ყველაფერი ითქმის, ისიც ზღაპრად იქცევა და ეს ზღაპარი ჩვენს შვილი შვილებს გადაეცემათ!.. ჰომიროსი, შექსპირი, გეტე, შოთა—განა ყველა ეს ჩვენთვის საოცარი ზღაპრები არ არის! განა ყველა ეს გენიოსები ჩვენი მოდგმის ადამიანები იყვნენ? ჩვენ შეგვიძლიან წარმოვიდგინოთ, რომ ისინი ჩვენსავით დადიოდნენ, სჭამდნენ, სვამდნენ, იცინოდნენ, სტიროდნენ, უყვარდათ, სძულდათ და სხვა? არა, ჩვენ ეს არ გვეჯერება, თუმცა ვიცით, რომ ეს ესე იყო! ისინი ჩვენთვის ზღაპრულ ღმერთებათ გადაიქცნენ და ჩვენს ნათესაობას ვერ შევკადრებთ!..

აწმყო აწმყოში ვერ დაფასდება; აწმყო მხოლოდ მომავალში ჰპოვებს ნამდვილ შეფასებას: რაც გინდ სადიდებელი იყოს, გენიოსი თანამედროვეთათვის მაინც ადამიანად რჩება: მას ცალი ყბით ადიდებენ და მეორეთი კი ჰკილავენ, სჭორავენ, მტრობენ და ხშირად სიცოცხლესაც უსპობენ; ასეთი ბედი აქვს აწმყოს აწმყოში! ხალხი, ბრბო მეტად უმეცარია, რომ მან იწამოს დიდებული მოძმე, ვიდრე იგი ჟამთა სრბოლაში ზღაპრად არ იქცევა! კიდევ კარგი, თუ აწმყომ გარეგნულად მაინც საცეცხლური უკმია დიდებულ თანამედროვეს! აწმყომ ათასგვარი სიმწარე გამოავლევინა გენიოსებს: შექსპირებს ხელმოკლე კომედიანტების ადგილი ეჭირათ, ბაირონები გარბოდნენ სამშობლოდან; შოთას დიდებაზედ ისეთი ცოტა რამ გვესმის, რომ სიცილადაც არა ღირს; პუშკინს, ლერმონტოვს, ილია ჭავჭავაძეს ბრიყვმა აწმყომ სისხლი დაუნთხია... აწმყომ დაჰგმო და ჯვარს აცვა თვით მაცხოვარი!..

ჩვენ ეხლა გვიკვირს, გაოცებულნი შევსცქერით წარსულს, ვერ შეგვიგნია წარსული აწმყოს სიბრიყვე, ვერ შევიგნია იმისათვის, რომ ის აწმყო ჩვენთვის წარსულია და ის გენიოსებიც ზღაპრად ქცეული ღმერთები!

კიდევ უნდა ვაუწყოთ ქართველობას დიდად სამწუხარო ამბავი. უზენაეს კაცთმოყვარეობის ვალის ასასრულებლად ომის ასპარეზზე წასული სახ. სათათბიროს წევრი ვარლამ გელოვანი გახდა იქ ავად სახადით და ორი კვირის ტანჯვის შემდეგ გარდაიცვალა თბილისში გუშინ, 22 თებერვალს ღამის 3 ს. 35 წ.

თავ. ვარლამ (კუჭიკო) ლევანისძე გელოვანი დაჭრილ მეომრების მოვლის დროს ავად გახდა სახადით ს. ჩურმუკში, სადაც სათათბიროს სანიტარული რაზმი მოქმედებდა რამდენიმე თვის განმავლობაში და რომლის ერთად—ერთ გამგეთ და სულის ჩამდგმელათ თვით ვარლამ გელოვანი იყო. ავადმყოფი იგი ჩამოიყვანეს 14 თებერვალს საღამოს თბილისში და დააწვინეს ქალაქის საავადმყოფოში. სახადმა მაგრად ჩასჭიდა ხელი. სამი დღე სრულებით გრძნობა—დაკარგული იყო. ყოველი საშუალება ამაო გამოდგა და ტანჯვით გარდაიცვალა. მასთანვე ერთად ავადმყოფების მოვლაში ავად გამხდარი მეუღლე მისი ნინო გიორგის ასული, რომელიც ქმრის მარჯვენა ხელი იყო ამ საქმეში და მოწყალების დად თავგანწირულად მუშაობდა, ამ ჟამადაც მძიმედ ავადმყოფია და იმავე საქალაქო სამკურნალოში იმყოფება. ექიმებს იმედი აქვსთ, რომ ულმობელი ბედი ქმრის მსხვერპლით დაკმაყოფილდება და მეუღლეს მაინც დაინდობს. განსვენებული ვარლამი 37 წლისა იყო.

იმავე სანიტარულ რაზმში მუშაობდა ცნობილი მემამულე თავადი გენო ქობულაშვილი. ესეც ავად გახდა სახადით და შაბათს 20-ს ამ თვეს გარდაიცვალა. ჰასაკით 59 წლისა იყო.

—

გუშინ ჩვენმა რედაქციამ დეპუტატ ალ. კერენსკის სათათბიროში გაუგზავნა შემდეგი დეპეშა:

„ქართველებს თავს დაატყდა ხელახალი უბედურება, გელოვანი გარდაიცვალა დილის ოთხს საათზე, გონზე არ მოსულა. გთხოვთ „თემის“ რედაქციის სახელით ღრმა თანაგრძნობა გადასცეთ მშრომელთა ჯგუფის ფრაქციას მხნე თანამოაზრე—გმირის მოულოდნელ დაკარგვის გამო“.

„სახ. ფურცლის“ რედაქციამ გუშინ დეპუტატ ალ. კერენსკის გაუგზავნა შემდეგი დეპეშა:

„სახალხო ფურცლის“ რედაქცია ღრმად სწუხს დეპუტატ ვარლამ გელოვანის გარდაცვალების გამო, რომელიც მსხვერპლად შეეწირა სათათბიროს-მიერ დავალებულ საქმეს, და უცხადებს თავის თანაგრძნობას მშრომელთა ჯგუფს“.

—

გუშინ, კვირას, საღამოს 7 საათზე ქაშვეთის ეკლესიაში გადახდილ იქმნა პირველი პანაშვიდი დეპუტატ ვარლამ გელოვანის სულის მოსახსენებლად.

დღეს ორშაბათს, იქვე საღამოს 7 საათზე გადაიხდიან მეორე პანაშვიდს.

ცხედარს გამოასვენებენ საქალაქო (არამიანცის სახელობის) სამკურნალოდან ქვაშვეთის ეკლესიაში სამშაბათს, 24 თებერვალს, ნაშუადღევის 3 საათზე.

ოთხშაბათს, 25 თებერვალს, დილით დანიშნულია წირვა და პანაშვიდი ქვაშვეთის ეკლესიაში. ცხედარს გაასვენებენ რკინის გზის სადგურზედ ფოსტის მატარებლით ქუთაისში წასასვენებლად.

დაკრძალვა მოხდება კვირას, 1 მარტს, ლეჩხუმში სოფ. ახალჭალას საგვარეულო ტაძრის აკლდამაში.

ცხედარი სენის გადადების მხრით უზრუნველყოფილია და სრულებით უვნებელი.

—

შაბათს, 21 თებერვალს, დიდუბის ტაძრის გალავანში დაკრძალეს ცხედარი ქართულ ლიტერატურის და ხელოვნების ცნობილ მოყვარულის და მფარველის თავ. ნიკოლოზ რევაზის-ძის ერისთავისა, რომელიც მიიცვალა უეცრივ 18-ს ამ თებერვალს. ყველასაგან პატივცემულ თავ. ნიკოლოზ რევაზის-ძის ხსოვნას ჩვენ ვუძღვნით წერილს შემდეგ ნომერში.

მიცვალებულ თავ. გენო ქობულაშვილის სულის მოსახსენებლად პანაშვიდი დანიშნულია დღეს ნაშუადღევის 1 საათზე ქვაშვეთის ეკლესიაში.

8 მარტს დიდებულ მგოსნის აკაკის გარდაცვალების მეორმოცე დღეს დაკრძალვის კომიტეტის მიერ დანიშნულია სახაზინო თეატრში სამგლოვიარო დილა.

—

დღეს მთელი საქართველო სიმწუხარით შეძრწული აცილებს აკაკის ნეშტს სამარის პირამდე, მაგრამ განა ჩვენ ნახევრად მაინც გვესმის თუ რა დასაკარგი დავკარგეთ?!. არა!—იმისათვის კი არა, რომ ჩვენ შეუგნებლები ვართ, არა; იმისთვის, რომ აკაკისთვის ჩვენ ვართ აწმყო! გაივლის ასი, ორასი წელიწადი, —აკაკი ზღაპრად იქცევა და მის ნამდვილ დაფასებასაც მაშინ შესძლებენ, მაშინ ჩვენც შემოგვნატრიან, იტყვიან: „რა ბედნიერი დრო, რა ბედნიერი ხალხი ყოფილა, რომ აკაკის მოსწრებიან, უნახავთ, თაყვანი უციათ და სამარესთვისაც თავის ხელით მიუბარებიათ!“ დიახ! აკაკის მეოხებით ნეტარ-სახსენებელ პირებათ გადავიქცევით მომავალში!.. ჩვენ კი არც ჩვენი ბედნიერების და არც ჩვენი უბედურების დაფასება არ შეგვიძლიან: ასეთია აწმყო ბუნება, ასეთია სიძლიერე ზღაპრად ქცეული წარსულისა!..

ვამბობთ—„დავკარგეთ აკაკი“,—ამ სიტყვას მხოლოდ პირობითი მნიშვნელობა აქვს: აკაკი არ დაგვიკარგავს, იმისათვის, რომ მისი დაკარგვა შეუძლებელია! ის ხე, რომლის ქვეშაც ჭაბუკმა პირველად განიცადა სიყვარულის ნეტარება, სამუდამოდ რჩება მის ხსოვნაში; შემდეგ ეს ხე მოჭრილი ნახა, ტანჯვას განიცდის იმისათვის კი არა, რომ ჭაბუკმა წარსული ნეტარებიდან დაკარგა რამე, იმისთვის, რომ ის ხე ნივთიერი მოგონება იყო მის წარსული ბედნიერებისა. აკაკი, როგორც დიდებული მგოსანი სამუდამოდ რჩება ჩვენთან, მისი დაკარგვა შეუძლებელია: დღეს ჩვენ ვკარგავთ მხოლოდ იმ ნივთიერ მოგონებას, რომელიც მუდმივი თანამხლებელი იყო მისი მაღალი პოეზიისა! მაგრამ ჩვენ არც ამ ნივთიერ მოგონებას ვკარგავთ: მის მაგიერ დღეს ჩვენ ვიძენთ დიდებულ სამარეს წმიდა დავითის ძირში! დღეს დაკნინებული საბერძნეთი და რომი კაცობრიობას მაინც სამლოცველოდ აქვს გადაქცეული, რადგანაც ისინი წარმოადგენენ დიდებულ სამარეთა პანთეონს; ბედნიერია ის ერი, რომელსაც მრავლად მოეპოვება აკაკის სამარე!..

წმინდა დავითის მთაზედ დღემდე ორი დიდებული სამარე იყო: დიმიტრი ყიფიანისა და ილია ჭავჭავაძისა! დღეს ემატება მესამე—აკაკისა!.. დღეს საქართველო ცრემლით ეთხოვება დიდებულ გვამს და ძაძით შემოსილ მეჯლისს იხდის დიდებული სამარის წინ!

წმინდა დავითზედ საქართველომ სამი დიდებული სამარე აღმართა და ამიერიდან უუწმინდესი დავითი ეროვნული რელიგიის საკურთხევლად გარდაიქცევა!

თუ აქამდის მხოლოდ მდაბიო ხალხი ადიოდა წმინდა მთაზედ ფეხშიშველა, ამიერიდან მთელი ქართველობა შორიდანვე ქუდს მოიხდის თბილისის თავზედ წამომდგარ სამს დიდებულ სამარის წინაშე!..

სამგლოვიარო დეპეშები და ბარათები

ორი წლის წინად ბედმა გვარგუნა დავმტკბარიყავით ს. ამბროლაურში აღფრთოვანებული ხალხით გარშემორტყმული ჩვენი სიამაყის, სათაყვანებელი აკაკის ხილვით. დიდი მგოსანი ყრმობასა ჰგრძნობდა მოსიყვარულე შვილების ცქერით, და ჩვენ კი ხილულად ვგრძნობდით მრავალ-ტანჯული ერისა შვებას ციურ აკაკის წარმოშობაში.

დიდი მოძღვარი აღარა გვყავს! გული გვიკვდება! პატარა, ტურფა შენი სამშობლოს ნაწილი რაჭა სტირის და ჰგლოვობს აღმოუშლელსა შენსა ხსოვნასა, სამარადისოდ დაუვიწყარო მგოსანო!

მთელ საქართველოსთან ერთად გამოვსთქვამთ ჩვენს განუზომელს მწუხარებას და ვუერთდებით სამშობლოს გლოვას დიდი დანაკლისის გამო.

ამბროლაურის საზოგადოების მონდობილობით **მინა გიორგობიანი.**

—

თავზარი დაგვცა ჩვენი მოხუცი მასწავლებლის სიკვდილმა. კიდევ გადაეფარა შავი ზეწარი საქართველოს. ჩაგვიქრა და აღარ ანათებს ის მზე, რომელსაც შემოჰქონდა ჩვენში სიმხურვალე და სინათლე. მუხლს ვიდრეკთ ჩვენი მგოსნის წინაშე და ვგლოვობთ ქართველ ხალხთან ერთად „კურინსკი“ პოლკის ჯარისკაცები მეთორმეტე როტისანი: ვალოდია გიორგობიანი, კირილე კუპრეიშვილი, მიხა გოგიაშვილი, ონისიმე აფხაძე, ლეონტია ქუსელი, კოსტა კუხიტაშვილი, მათე კოპლაშვილი, გერმან ძნელაძე, რამაზა ჯანუაშვილი, ტ. ფიქრიშვილი, ილიკო ქოჩილაძე, ანტონ ახალაძე, შაქრო ეშავაშვილი, იოსებ გობეჩია, თემო ხუბულური. ბ. რედაქტორო! ეს იმიტომ დავაგვიანეთ, რომ როგორც მოგეხსენებათ მეომრების ამბავი, პოზიციებზედ ვიყავით და გვიანამდის ვერ გავიგეთ მგოსანი აკაკის გარდაცვალება.

ვალოდია გიორგობიანი.

სამძიმარი.

ჩვენი დროის ქართველი ერის საამაყო დიდებულის შვილის, მშობელი ერის გენიოსური ნიჭითა და აზროვნებით დამაგვირგვინებლის პიროვნების, ჩვენი ნაციის სულისა და გულის ნადებთა ზვციურ ჰანგებით გამომეტყველის, მაღალტალანტოსან მგოსნის თავ. აკაკი როსტომის ძის წერეთლის გარდაცვალებამ, მომაკვდინებელ სნეულებით დაძლეული მოხუცი სულითა და გულითა გამამწარა, აღმაშფოთა, გამახელა... არა თუ მინდა განვიკურნო ჩემი სნეულებისაგან და ვიცოცხლო კიდევ აკაკის შემდეგ, თვით სიცოცხლე და გაჩენა ჩემი ამ ქვეყნად დამაგმობია, შემაჩვენებია...

ვემორჩილები რა ყოვლის შემოქმედების ნებასა და განაჩენს, ვუცხადებ დიდებულის მწერლის ოჯახს და ნათესავებს ჩემს გულითადს თანაგრძნობას და მონაწილეობას მათს მძიმე მწუხარებაში. ვუერთებ ჩემს ცხარე ცრემლს დაღვრილს ჩემს სარეცელზე მათს ცრემლთა ნაკადულს და ჩემს გლოვას მათს მგლოვიარობას.

მოუქარვებელს მჭმუნვარებაში მყოფი წევრი ქართველი საერო ოჯახისა ვუსამძიმრებ აგრეთვე მთელს ქართველობას ამ თავზარ—დამცემ საერო უბედურებას.

ინუგეშოს, იამაყოს დიდებულის მგოსნის ოჯახმა, ინუგეშოს ქართველმა ერმა მით, რომ აკაკი არასოდეს არ მოკვდება და არც მისი საყვარელი მშობელი ერი აღიგვება პირისაგან დედა მიწისა.

ვიდრეკ მუხლს დიდებული ადამიანის ცხედრის წინაშე და მოწიწებით თაყვანს ვცემ მას.

მრწამს,—მე და ჩემი დიდებული მოძღვარი მალე ვიხილავთ ერთი მეორეს ზეციერს მსოფლიოში...

ქაიხოსრო გელოვანი.

აკაკის გლოვა სოფ. ღანირში.

ს. ღანირი (ქვემო იმერეთი). ღანირის საზოგადოების მკვიდრნი არასოდეს არ დაივიწყებენ ღირს შესანიშნავ დღეებს: 1908 წლის 1 დეკემბერს და მდგომარე წლის 1 თებერვალს. ორივე ეს დღე შეკავშირებულია საქართველოს უდიდებულესი შვილის—აკაკის სახელთან. პირველ დღეს ადგილობრივ სასწავლებლის ფართო დარბაზში აკაკის პატივსაცემად გამართულ ფრიად შინაარსიან საიუბილეო საღამოზედ აქაურებმა ჭეშმარიტი სულიერი აღმაფრენა და სიამოვნება განიცადეს. ამ საზოგადოების მკვიდრნი აკაკის წინადაც იცნობდენ, მაგრამ მოხსენებულ საიუბილეო საღამოს შემდეგ ეს ცნობა უფრო გაღრმავდა და ამაღლდა. 1 თებერვალს კი ადგილობრივ კულტურულ დაწესებულებათა მოთავეობით სულმნათი აკაკის სულის მოსახსენებლად გადახდილ იქმნა პანაშვიდი, რომელსაც აუარებელი ხალხი დაესწრო ახლო—მახლო სოფლებიდან. პანაშვიდი რამდენიმე მღვდლის მიერ იქმნა გადახდილი. პანაშვიდის დაწყებისას მღ. დომენტი ჩხაიძემ წარმოსთქვა სიტყვა, რომელიც აქვე მოგვყავს:

„პატივცემულო საზოგადოებავ! მრავალ ტანჯულ ქართველ ერს არ აკმარა განგებამ უმაგალითო ომისაგან გამოწვეული ჭმუნვა, ვიში და მწუხარება და ახალი, უდიდესი უბედურება მიავლინა მას. ქართველი ერის არსებობის დარაჯთა მცირე გუნდს მოსწყდა მისი იმედი, მშვენება და სიამაყე. აღარა გვყავს ის, ვინც ნახევარ საუკუნეზედ მეტს ანათებდა როგორც ანთებული ლამპარი და არ ჩამქრალა, სანამ მთლად არ დაიწვა, და რომელიც იწვოდა არა თავისთვის, არამედ მშობელი ერისათვის. აღარა გვყავს მშობლიური ყანის მოჭირნახულეთა ერთგული მებაირაღტრე, აღარა გვყავს ჩვენს ჭირში მოჭირე, ლხინში მოლხინე, აღარა გვყავს ჩვენი სასიქადულო, მხცოვანი მგოსანი—აკაკი. თქვენი ეროვნული თავმოყვარეობის და სულმნათი აკაკის ხსოვნის შეურაცყოფა იქნებოდა, რომ შეგკითხებოდით: ვინ იყო აკაკი თქო? მე ვერ წარმომიდგენია ჩვენი სამშობლოს თვით მივიწყებული კუნჭულის, მივარდნილი კუთხის ისეთი ჩამორჩენილი და განუვითარებელი გლეხის ქოხი, რომელშიაც აკაკის სახელი მოწიწებით, მოკრძალებით, პატივისცემით, წმინდა უანგარო სიყვარულით არ წარმოითქვას. აკაკი! აბა დამისახელეთ, ბატონებო, ისეთი ცხოვრების უმადური, სასოწარკვეთილი, ცხოვრებიდან გარიყული ქართველი, მოხუცი გინდა ახალგაზდა, რომ აკაკის ხსენებამ, მისი სახელის გაგონებამ, რამდენიმე წუთით მაინც შვების, სიხარულის და ბრწყინვალე მომავლის იმედის სხივებით არ გაუთბოს გული! აკაკი! ეს ის სახელია, რომელიც თანაბრად ამხიარულებს და აფრთოვანებს, აჭმუნვებს და ასევდიანებს ქართველ თავადსა და გლეხს, ქართველ მემამულეს და ბოგანოს, ქართველ ბურჟუას და მუშას... ბედისაგან გალაღებულს და ბედისა[...] კრულვილ ქართველს. მერე რითი [...] აბა ცხოვრების სხვა და სხვა პირ[...] ბებში და მდგომარეობაში მყოფ ქა[...] თველთა შორის ასეთი უხილავი ძაფები ჩვენმა მგოსანმა? თავისი მადლ-მოსილი კალმით, თავისი გენიოსური შემოქმედებითი ნიჭით, თავისი ღვთაებრივი ცეცხლით აღგზნებული პო[...] ზიით, რომლის უმთავრესი საგანი იყ[...] ის უდიდესი, უფაქიზესი, წოდების [...] პარტიის შემარიგებელი მცნება, [...] მელსაც ეწოდება—სამშობლოს სიყ[...] რული. დიახ, აკაკის სატრფო „წინ[...] ტურფა, დღეს კი ლეჩაქ-ახდილი“ ა[...] მისი „ცა ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხ[...] სამშობლო. აკაკი შეუდარებელი [...] მომთქმელი იყო სამშობლოს სევდ[...] და ჭირვარამისა. მისი ტანჯვა ერ[...] ტანჯვაა, მისი სევდა და მწუხარება ერის კვნესა და გოდებაა, მისი სასოება და იმედი ერის მისწრაფება და სურვილია. აკაკი არა რომელიმე წოდების მგოსანია,—არა, ის მთელი ქართველი ერის სიამაყეა, მაგრამ ქართველი ერის უმრავლესობისათვის—ქართველი გლეხობისათვის ის თითქოს რაღაც ამაზე მეტია. რატომო, იკითხავთ[...] აი რატომ. თავადი აკაკი წერეთელი, მიუხედავად თავისი თავადობისა იყო მესამოცე წლების მოღვაწეთა სხივმომფენი გუნდის ფრიად სახელოვანი წევრი, ხოლო ეს გუნდი მაშინ გამო[...] ვიდა სამოღვაწეოდ, როცა ჩვენს ქვე[...] ყანას ბნელი ზეწარი ჰქონდა გადაფ[...] რებული, როდესაც მშრომელი საქა[...] რთველო ბატონ-ყმობის მძიმე უღელ[...] ქვეშ ჰკვნესოდა და გმინავდა, როცა არ ისმოდა „არსაიდან ხმა, არსით ძახილი, მშობელი შობილს ვერრას ეტყოდა“ და აი, ამ ჯოჯოხეთურ სიჩუმეს არღვევს ცნობილი გუნდი, რომლის სული და გული აკაკი და ილია იყვნენ; სამარცხვინო წყობილებას სა-

…იკად ჰგმობს და აძაგებს. რა მოჰ-
…ა ასეთ ქადაგებას, ეს თქვენ იცით.
…ავრობამ გააუქმა ბატონ-ყმობა და
…ეხობას მიანიჭა თავისუფალი შრო-
…ს უფლება. ამიერიდან გამომთელდა
ქართველი ერის სხეული, და აი ნა-
…ვარ საუკუნეზედ მეტია, რაც აკაკის
…დლ-მოსილი კალამი არ შეჩერებუ-
…ა, რომ ქართველი ერის ამ გამომ-
…ელებულ სხეულში შთაებერა საღი
…როვნული სული, რომელიც დროთა
…ომა ტრიალს სამარის კარზედ მი-
…ყვანა.

ნახევარ საუკუნეზედ მეტია აკაკის
…ანგი და ქნარი ჟღერს მისი „ცხრა-
…ლიტულში ჩამწყვდეული ნესტან და-
…ეჯანის“ გამოსახსნელად უიმედობი-
…ა, დამცირებისა, დაკნინებისა და სრუ-
…ლიად გაქრობისაგან.

ნახევარ საუკუნეზედ მეტია, აკაკის
…დაფი და ნაღარა ჰყივის და გრგვი-
…ავს მშობელი ერის გამოსაფხიზლებ-
…ლად, ასამაღლებლად და გასათვით-
ცნობიერებლად. სამშობლოს ბევრი
სხვა მგოსნებიც უგალობდნენ, მაგრამ
არც ერთ მათგანს, გარდა დიდებუ-
ლის ილიასი, არ გაუკეთებია ქართველი
ერის გულში ისეთი მკვიდრი ბინა,
როგორც გაიკეთა მან, ვინც ქართვე-
ლი კაცის არსებაში შემდეგი მომჯა-
დოებელი სიტყვები ჩაეწნა: „ჩონგუ-
რი საქართველოა, სიმები ჩვენ ვართ
ყველაო“, „ერთობა ჩვენთვის ტახ-
ტია მტრებისთვის სახრჩობელაო“. არა-
ვის წინაშე არ გადაშლილა ქართვე-
ლი ერის გული ისეთის სისწორით და
სიმართლით, როგორც გადაიშალა
აკაკის წინაშე. აკაკი, თამამად შეიძ-
ლება ითქვას, იყო სწორუპო-
ვარი მესაიდუმლე ქართველი ხალ-
ხის გულისა. სამაგიეროდ იშვიათ მწე-
რალს და საზოგადო მოღვაწეს განუ-
ცდია ისეთი ბედნიერი, ტკბილის ნე-
ქტარით შეზავებული წუთები, რომელ-
ნიც წილად ხვდა ჩვენს მგოსანს ამ
ექვსი წლის წინად: მან სავსებით იხი-
ლა თავისი პოეზიის მარგალიტი თეს-
ლების განაყოფიერება; მადლიერი, გა-
მოფხიზლებული და გათვითცნობიე-
რებული ქართველი ერი შემოკრბა
მგოსნის გარშემო და ნახევარი საუ-
კუნის იშვიათი მოჰირნახულეობისათ-
ვის მიუძღვნა მას გულის სიღრმიდან
ამოხ… მადლობა, და ეს მადლო-
… …იდესი ჯილდო, ფასდაუდე-
… საუნჯე, რომელმაც ცხა-
… აგრძნობინა მგოსანს უკვდა-
… ქართველი ერისა, და ამისი
…ლებელი შედეგი—თვით მისი სა-
…არი უკვდავება. აკაკი ერთი იმ იშვიათ
…წერალთაგანია, რომელსაც სიცოცხ-
…ეში არ განუცდია სულიერი დაცალიე-
…ება, რომლის მსხვერპლი არა ერთი
…რთველი და უცხო მწერალი გამხდა-
… მისი კალამი არ გადატეხილა სი-
…ხლის უკანასკნელ დღემდის, ეხ-
…დელი უმაგალითო ომის ქარტე-
…ისგან აბობოქრებულ ზღვის ტალ-
…ი საქართველოს ხილვამ ახალგაზ-
…ი ფრთა შეასხა მგოსნის სასოებას;
… წინასწარმეტყველურის წინაგრ-
…ით განიცადა გაზაფხულის მოახ-
…ბა, მაგრამ სიკვდილმა, შეუბრა-
…ლმა სიკვდილმა არ დააცალა მი-
…არწილის ხილვა“. საშინელი კად-
…ოება იქნებოდა ჩემის მხრით გან-
ხრახა აკაკის დიადი პიროვნების და
…იადესი ნამოღვაწევის დაფასე-
… ჩემის სუსტის ძალით და სუსტის
…ტყვით, ასეთი დაფასებისათვის ისე-
…ვე ბუმბერაზია საჭირო, როგორიც
…ით აკაკი იყო. ეხლა დამრჩენია
…ლოდ მოგიწოდოთ,—მუხლი მოვი-
…იკოთ დიდებული ქართველის ხსო-
… წინაშე და ჰანიბალური ფიცი
…ოთ, რომ „ცუდად არ ჩავატა-
… მის განწირულ სულის კვეთე-
…, ვიცვლით მისგან „თელილი
…“ და თვალის გუგასავით მოვუვ-
… მის ნაანდერძევ დაუფასებელ საუ-
…, ხოლო მისი დამაშვრალი სუ-
… მევავედროთ უზენაესს, რათა მარ-
… თათანა სამყოფელი დაუმკვიდროს
…. პანაშვიდის შემდეგ ხალხი დიდ
… არ დაშლილა. ამავე დღეს ადგი-
… ბრივი სამკითხველოს გამგეობამ
გადაწყვიტა მოაწყოს ახლო მომა-
ვალში აკაკის დღეო. ვუსურვებ
ეს კეთილი განზრახვა მალე განხორ-
ციელებულიყოს.

მკვიდრი.

აკაკი და ხალხი.

„ახ. აზრში“ 8 თებერვალს დაბეჭ-
დილი იყო შემდეგი წერილი ბ. ირიე-
ლისა:

დღეს ასაფლავებენ საქართველოს
სიამაყეს, ქართული ენის სწორუპო-
ვარს ხელოვანს აკაკის. მთელი ქართ-
ველობა თვალცრემლიანი აცილებს
მის წმინდა ცხედარს. თვით აკაკის
არაფრად სწამდა გასვენების ცერემო-
ნია; იქვის თვალით უყურებდა იგი
ყოველივეს, რასაც კი მიცვალებულის
გარშემო ჩადიოდენ ხოლმე, და კი-
დეც ალბეჭდა ეს შეხედულება „სიზ-
მარში“. მაგრამ მასაც სჯეროდა, რომ
ბავშვები, ქალები და მდაბიო ხალხი,
ე. ი. დემოკრატია და ერის ის ნაწი-
ლი, რომელიც ყოველთვის და ყვე-
ლაფერში უფრო გულწრფელია, მისი
დაკარგვით ყველაზედ მეტათ დამწუ-
ხრდებოდენ. არც უღალატნია მის წი-
ნათგრძნობას. ეს ასე არის სწორეთ
და მისი რწმენაც საფუძვლიანი იყო.

როგორც თითონაც აღუნიშნავს და
მისი თანამედროვენიც მოწმობენ, (იხ.
გ. თუმანიშვილის წერილი), აკაკი და
მისი პოეზია თავდაპირველათ ქალებმა
და ხალხმა შეიყვარეს. „ხალხმა მიცნო
და ხალხმა აიძულა ინტელიგენცია,
მასაც ვეცნეო“, არა ერთხელ გამი-
გონია მგოსნისაგან.

ასეც უნდა მომხდარიყო. აკაკი ყო-
ველთვის წინააღმდეგი იყო ჩვენს ინ-
ტელიგენციაში და მაღალ წრეებში
გამეფებულ ~~მაღლობისა~~. სამწერლო
ასპარეზზე გამოსვლისთანავე შეებრ-
ძოლა იგი მაშინდელს ძველ თაობას,
რომელმაც „აკაკიები-ბაკაკიების“ სა-
ხელით მონათლა მთელი ახალი თაო-
ბა, ხოლო თვით აკაკი, ქართული
ენის მშვენიერებათა ეს დაუშრეტელი
წყარო ენის გამრყვნელათ გამოაცხა-
და. ებრძოდა აკაკი თავის წოდებასაც,
როცა ამათ დაიჭირეს ხელში ცხოვ-
რების საჭე და ადამიანის ჩვეულებრი-
ვი ლოღიკის თანახმათ, თვით შეიქნენ
იმავე ბალიაღობას დამცველნი. ებრ-
ძოდა აკაკი მაზე უფრო ახალგაზდებ-
საც, რადგან ვერც მათში დაინახა და-
მოუკიდებელი, ხალხის გრძნობათ გა-
მომთქმელი და მისი ნების აღმსრუ-
ლებელი მოღვაწეები. არ იყო აკაკი
კმაყოფილი არც იმ მიმართულებით,
რომელსაც გაჰყვა უკანასკნელ ხანებში
ჩვენი დემოკრატია და მშრომელი ხა-
ლხი, მაგრამ ყველაზე მეტ პატივის-
ცემით უკანასკნელს ეპყრობოდა და
გულახდილათ განუცხადა მას თავისი
გრძნობა და შეხედულება. (იხ. ლექსი
„ზოგი რამ“, ვუძღვნი ს.-დ.-ას*) თამა-
მათ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აკაკი
ამ მხრივ შეუდარებელი იყო. მან არ
იცოდა ნათელ-მირონობა საზოგადო
საქმეში. აქაო და, ეს მიმართულება
პატრიოტულია და მის ცოდვებს ხელი
უნდა დავაფაროთო, არ უთქვამს არა-
სოდეს ჩვენს უაღრეს პატრიოტს, ის
ებრძოდა ყველას, თუმცა მისი ზღვა
გული ყველას იტევდა და განუსაზ-
ღვრელი ნიჭი ყველასათვის სანუგეშო
რასმეს შექმნიდა ხოლმე.

აი, რით აიხსნება ის, რომ მტერი
და მოყვარე, მეგობრები და თაყვა-
ნის მცემელნი, და თვით ისინიც კი,
ვინც ცოცხალს შეწუხებისა და წყე-
ნის მეტს არაფერს აყენებდენ, დღეს
თვალცრემლიანნი მისდევენ მის ცხე-
დარს. დიახ, იგი ყველას ჰკბენდა, მა-
გრამ ყველასი გამკურნებელი მალამოც
თანა ქონდა.

დღეს ბრმაც კი დაინახავს, რომ
აკაკიმ თავის გარშემო მართლაც მთე-
ლი ერი შემოიკრიბა. ეს ისეთი ტრიუ-
მფია რომ მისი განმეორებაც კი უხე-
რხულათ მიმაჩნია. აკაკის სიმაღლემდე
არც ერთს ჩვენ მოღვაწეს არ მიუხწე-
ვია, ყველას სახელი სხვა და სხვა
ჯგუფთა და მიმდინარეობათა შორის
არის განაწილებული. თუ ერთს დე-
მოკრატია ეპატრონება, მეორე შეძ-
ლებულ კლასთა ან მისი ხელ-ქვეითი
ინტელიგენციის საკუთრებათ არის
ცნობილი. მათი ჯგუფობრივი ხასია-
თიც აშკარაა და თითოეული მათგანი
თავისუფლათ ეტევა ამ ფარგალში.

სულ სხვაა აკაკი, მას ყველა ეპო-
ტინება, ყველას უნდა მისი შარავან-
დედის სხივი იწილადოს. უფლებაცა
აქვთ, განსვენებული იაკობ გოგება-
შვილის თქმისა არ იყოს—„აკაკი სა-
ქართველოა“, საქართველო კი ყვე-
ლა ქართველის სამშობლოა და რო-
მელი ჩვენგანი დაუთმობს მას სხვასა,
თუნდ ქართველსავე?! მოსწყვიტეთ
ახალ საქართველოს აკაკი, ჩამოაშო-
რეთ ჩვენს კულტურას ყოველივე ის,
რაც აკაკის მოღვაწეობაზე არის დაყ-
რდნობილი, ან ამ ბუმბერაზ ხის ტო-
ტებს, რომელიც მის ამონაყარს წარ-
მოიდგენს, და დაინახავთ, რომ მთელი
ნახევარი საუკუნით და მეტითაც უკან
დავიხევთ.

რა თქმა უნდა, ასეთი სიდიადის
მიზეზი მარტო მისი პიროვნება არ
არის; პირიქით თვით აკაკი არის ჩვენი
ერის სიდიადის, მისი გამოფხიზლების
ნაყოფი. მაგრამ, რადგანაც ერმა მის
არსებაში გამოასურათხატა თავისი შე-
მოქმედების უმაღლესი ძლიერება, თვით
იგიც სათაყვანო გახდა.

არ ვიქნები, მგონია, შემცდარი, თუ
ვიტყვი: ქართველი დემოკრატიის ის-
ტორია სწორეთ აკაკის გამოსვლით
იწყებათქო. აკაკის გამოსვლამდინ ჩვე-
ნი მწერლობა თავისთვის იყო, ხალხი
კიდევ თავისთვის სწორეთ აკაკი პირით
მოითხოვა ხალხმა თავისი შესაფერი ად-
გილი მწერლობაში და საზოგადო კუ-
ლტურის წარმართვაში. აკაკმა შეი-
ტანა მწერლობაში ხალხური ენა. მან
აქცია ქართული მწერლობა სახალხოთ,
მან შეასისხლ-ხორცა ისინი. მისივე
დახმარებით მოხდა ის სასწაულიც,
რომ ჩვენი სამწერლო ენა იგივე სახა-
ლხო ენაა და ამ მხრით ქართველობა
ბევრ სხვა მოწინავე ერებზე უფრო
ბედნიერია.

პირველათ აკაკიმ განაცხადა, რომ
ერი თვით ხალხია; ხალხია საერთო საქ-
მეების წარმმართველიო. ხალხში ჰპოუ-
ბდა იგი თავისი ზე-შთაგონების წყა-
როსა, მასში ეძებდა შემოქმედების
მასალასაც. იგივე ხალხი მიაჩნდა მას
უდიდეს პოეტათ და ბრძენათაც, ეს
თავისი შეხედულება შეინარჩუნა მან
ბოლომდინ, რასაც მოწმობს მისი ან-
დერძიც.

სწორეთ ამ მხრით არის ყველაზედ
უფრო შესანიშნავი მისი მოღვაწეობა.

მიუხედავათ იმისა, რომ უფრო ხში-
რათ ჩვენი მგოსანი წარსულს უმღერ-
და და იქ ეძებდა თავის იდეალს, მას
ღრმათ სწამდა თანამედროვე ხალხის
გონიერი ალღო და მხოლოდ მისგან
მოელოდა „ტყვეობაში მყოფ სატრ-
ფოს“ განთავისუფლებას.

ეს რწმენა განსაკუთრებულ ადგილს
უთმობს ჩვენს პოეტს ძველ საზოგადო
მოღვაწეთა შორის. თუ სხვა პოეტები
გაკვრით და შემთხვევით შეჩერდებოდ-
ნენ ხოლმე ხალხზე, აკაკი მას ხშირათ
უბრუნდებოდა და უმღერდა შრომას
და შრომის შვილს. მართალია, ის არ
იდგა პროლეტარულ თვალსაზრისზე
არ ინაწილებდა ჩვენი წმინდა წყლის
დემოკრატიის მრწამსს სავსებით, მაგ-
რამ, მისი მოსწრებული თქმისა არ
იყოს „არსად არ უთქვამს: არ გაუ-
მარჯოს პროლეტარსო“ და ვერც იტ-
ყოდა. როგორც ხალხის გულის მესაი-
დუმლე, „მუდამ მასთანა მყოფელი“,
აკაკი მთელი თავისი არსებით ჰგრძნო-
ბდა ხალხის ძალის სიდიადეს და ხალ-
ხთან იყო განუყრელათ.

იმ დროს, როცა ჩვენი სხვა მოღვა-
წეები ხალხის კანის ცვლით შეშინე-
ბულნი ან მისი ამოძრავებით დამფრთხ-
ხალნი განზე იდგენ, თუ არ ებრძო-
დენ მას, აკაკი ხალხს, მის სტიქიას
უმღერდა.

აბა, გაიხსენეთ, რომელი ჩვენი პოე-
ტი შეხვდა ისეთი თანაგრძნობით გლე-
ხთა განთავისუფლებას როგორც აკაკი?
პირველათ მან უმღერა „გაპუტული
გლეხის შვილს“ თავისუფლება. მისმა
უკვდავმა „ნანინამ“ აუწყა გლეხს გა-
თენების მოახლოვება: იგი მიეგება სი-
ხარულით გლეხის შვილის თვალის
გახელას!..

აკაკი იყო ერთათ ერთი პოეტი ჩვე-
ნში, რომელმაც მერცხლის ჭიკჭიკათ
მიიჩნია მეთხმოცე წლების რუსეთის
განმათავისუფლებელი მოძრაობა.

აკაკი არ შეუშინებია არც 1904
წელს აბობოქრებულ მოძრაობას. მხო-
ლოდ მას არ მიუბრუნებია ამ დროს
ზურგი ხალხისაკენ იმის გამო, რომ
ზოგიერთი მხარე ამ მოძრაობისა მას
არ მოსწონდა.

„აი ეს არის ის დიდი ძალა,
რომელსაც ჰქვიან რაღაც სტიქიაო“.

იცნო მგოსანმა თავისი გამჭრიახი
გონებით ეს დიდი ისტორიული მოვ-
ლენა და ხალხის გამოფხიზლებით კმა-
ყოფილმა უგალობა მას თავის „რწმენა“.

„მადლობა უფალს, რომ მოვესწარი
ჩემი სურვილის ასრულებასა
და ვით ბულბული, დაბერებული
მეც დროს უგალობ „ქებათ-ქებასა“.
მართალი არის სისხლი ილვრება,
მაგრამ მოითხოვს ამას ბუნება!
წყალი ხორცსა ჰბანს და სისხლი სულსა,
ამას გვიმოწმებს თვით ქრისტეს ვნება.
თვითო-ოროლა კარგიც იჭრება,
რომ იმარგლება სიმინდის ყანა,
მაგრამ ამიტომ მის გათოხნაზე
ხელს იღებს ხოლმე ქვეყანა განა?
მყრალ ბალახებთან ზოგჯერ უეცრად
იჭრება ხოლმე ვარდი და ია!
საქმე არ არის ერთში და ორში!..
საქმეა მხოლოდ თვით იდეია!!
ხალხი მღელვარებს, ვაშა მის ღელვას!?.

როგორც ხედავთ, მუდამ ხალხის
გრძნობათა გამომთქმელი და მასთან
მყოფელი არც აქ ღალატობს იგი მას.

პრაქტიკულ პოლიტიკაში ჩვენი ხა-
ლხი განსაზღვრულ მიმართულებას
გაჰყვა. ეს მიმართულება თითქმის ყვე-
ლა ძველებმა და მის გარეშე მდგომმა
ახალგაზდებმაც აითვალწუნეს, ხალხის
მტრათ გამოაცხადეს. აკაკიც არ ეთა-
ნხმებოდა მას ბევრში; მაგრამ მიმარ-
თულება სახალხოთ იქცა, და აკაკი
ხომ ხალხს არასოდეს არ გაჰქცევია:
მან ახალი მიმართულებაც შეიგუა და
შეიტკბო, შესძლო მისი პირუთვნე-
ლათ დაფასება;

„შენი შეცდომა სჯობია,
მძინარის შეუცდენასა!..
გიწუნებ, მაგრამ შენს ძვირს კი
ვერ ვათქმევინებ ენასა!
სადაც გულწრფელი შრომაა,
იქ ნულარაფრის გრცხვენია!
შეცდომა წარმავალია—
ქერწლივით გასაცვენია“.

ეუბნება აკაკი ამ მიმართულებას.

შემცდარი იყო თუ არა რამეში ეს
მიმართულება, ამის კვლევას ნუ გამო-
ვუდგებით. შეგვიძლია არ დავეთან-
ხმოთ ამაზე მგოსანს, მაგრამ კითხვა
ეს კი არ არის, ძვირფასი და დასაფა-
სებელი აქ ისაა, რომ აკაკიმ სწორეთ
იმ დროს იცნო და საჯაროთ აღიარა
ამ მიმართულების **გულწრფელობა**,
როცა მას ყვავი და ყორანი ესეოდა,
ბრუნდი და მართალი მის მოღალა-
ტეობაზე ლაპარაკობდენ და თვით მი-
სი მოღვაწეობის მოზიარენიც კი გაუ-
რბოდენ.

არც ამით დაკმაყოფილდა აკაკი.
ერთ თავის ნაწარმოებში ის შეეხო იმ
მხარესაც, რომელსაც ასე დაჟინებით
უსვამდენ ხაზს მიმართულების მოწინაა-
ღმდეგენი და ცდილობდენ ამით გაეუ-
ტეხათ მისთვის სახელი, წაერთმიათ
ხალხისგან მინიჭებული ნდობა. მკით-
ხველი მიმხვდარი იქნება, რომ სახეში
მაქვს ზოგიერთა ყოფილ რაზმელებისა
და „ერობის კაცების“ მიერ ჩადენი-
ლი ბოროტმოქმედებანი. ამ მოვლე-
ნებს მოწინააღმდეგენი მოძრაობას აწე-
რდენ და მის ნამოქმედრათ ასაღებ-
დენ.

აკაკიმ ამ მოვლენაზეც შეაჩერა თა-
ვისი გონიერი თვალი, ასწონ-დასწონა
იგი და, როგორც მოსალოდნელი
იყო მისი გამჭრიახობისაგან, გაარჩია
ღვარძლი პურისაგან. „ნამდვილ ამბა-
ვში“ მან შესანიშნავათ დაახასიათა ის
ელემენტები, რომელნიც დროსა და
გარემოების მიხედვით ხან ერთს
ღმერთს სცემდენ თაყვანს და ხან მეო-
რეს...

* * *

„ამ ბოლო დროს ერთგვარი ხალ-
ხი გამრავლდა ჩვენში, რომელსაც
არც ღმერთი სწამს და არც კაცი!..
ამ გადაგვარებულებს შრომა ეზარებათ
და საშოვარზე უჭირავთ თვალი!.. თუ
მოახერხეს, დღეს კაცს მოჰკლავენ
ფულის გულისათვის, ხვალ საყდარს
გასტეხენ; აქ ვისმე მოატყუებენ, იქ
ჩამორჩებიან და ამ გვარად!.. რო-
გორც ურიის სახლში მირონი, ისე
იმათ გულში არა არის რა წმინდა!..
ოღონდ კი უშრომლათ შეიძინონ
რამე, აქეთაც არიან და იქითაც,
მოძრაობის დროს ბევრი იმათგა-
ნი ტერორისტად იყო გასული
და იმ დროს, როცა ნამდვილი სოცია-
ლისტები ციხეში იყვნენ გამომწყვდეუ-
ლნი, ისინი ხალხს ატყუებდენ და
სცარცვავდენ. მათი სახელით ბევრ
რასმე ცუდს ჩადიოდენ და ნამდვილ
სოციალისტებს სახელს უტეხდენ. სა-
ნამ დრო ჰქონდათ, იქით იყვენ და
რეაქცია რომ დადგა, აქეთ გადმოვი-
დენ. მთავრობას მიჰმართეს: ზოგი
სამსახურში შევიდა, ზოგმაც ჯაშუშო-
ბას მიჰყო ხელი, რომ რამე შეეძინა.“

ასე პირუთვნელათ, სადათ და უბ-
რალოთ შესძლო აკაკიმ იმის დაფასე-
ბა, რაც ჯერ კიდევ შეუგნებელი და
გაუგებარია ბევრი მოფილოსოფოსო
თავისათვის.

მაგრამ არც ამაზე შეჩერებულა ჩვენი
უკვდავი მგოსანი. ხალხთან მისი კავ-
შირი იმდენათ მჭიდრო და მტკიცე
იყო, რომ არც პრაქტიკულ პოლი-
ტიკაში უნდოდა მისი ჩამოშორება.
მიუხედავად აზრის სხვა და სხვაობისა
იგი დარწმუნდა, რომ ხალხის საუკე-
თესო წარმომადგენლობა, მხოლოდ
შეძლებულ კლასთაგან ათვალწუნებუ-
ლი მიმართულების კაცებს შეეძლოთ
და ხალხის სურვილის მორჩილმა გა-
ნიზრახა ხელი შეეწყო ხალხის ნდო-
ბით აღჭურვილი პირის ამორჩევისა-
თვის, და აშკარათ მიემხრო ე. გეგე-
ჭკორის კანდიდატურას.

ახლა მეტია იმის გახსენება, თუ
რამდენი უსამართლო და დაუმსახუ-
რებელი წყენა შეახვედრეს მას ამის
გამო. ბევრს უკვირდა აკაკის ასეთი
ქცევა; ბევრი სხვა და სხვა მოსაზრებით
ხსნიდა მის უკანასკნელ გამოსვლას.
მაგრამ ყოველი ასეთი მიკიბულ-მო-
კიბული ახსნა უადგილო იყო. ჩვენ-
თვის სრულიად ადვილი ასახსნელია
ეს შემთხვევა: აკაკი ყოველთვის ხალ-
ხთან იყო; მისი ჭირი უჩნდა თავის
ჭირათ და ხალხის შვება თავის ლხე-
ნათ, და რა გასაკვირალია, თუ აქაც
ხალხს ამოუდგა გვერდით. მისი ნდო-
ბა ხალხისადმი იმდენათ ღრმა იყო,
რომ აქაც ირწმუნა მისი სიმართლე—
მას სჯეროდა, ხალხი ბოროტს არ
მიენდობოდა გულით და აქაც ფეხ-
და ფეხ გაჰყვა მას.

ზევით გაკვრით მოვიხსენიე, აკაკი
თავის იდეალს წარსულში ეძებდა თქო
და ეს საზოგადოდ მისი პოეზიის შე-
სახებ მართალიცაა, მაგრამ არა სავ-
სებით. წარსულში პოეტი პოულობდა
თავისი სხივმფინარე ნიჭით გაცისკრო-
ვნებულს მოღვაწეებს და მათ წარმო-
გვიდგენდა სამაგალითოთ, რადგან მი-
მდინარე დუხჭირ-ცხოვრებაში ვერ ხე-
დავდა მათ ბადალს. მაგრამ, როცა
ხალხის ზღვა აბობოქრდებოდა, ხალ-
ხის გაცნობიერების ნიშნები იჩენდა
თავს, აკაკი ტაშის კვრით მიეგებებო-
და ხოლმე და ბოლოს და ბოლოს
მისი უაღრესი რწმენა და იმედიც ისევ
ხალხი იყო. ის აღიარებდა, რომ მო-
მავალი ხალხის ხელთაა და ხალხი
მხოლოდ ბრძოლით გამოსჭედავს თა-
ვის ბედს. უმოქმედოს და სხვის ხელ-
ში შემყურეს იგი „ფურთხის ღირ-
სათ“ სთვლიდა.

წარსულის სიყვარულს არასოდეს
არ დაუხშავს მისი გონების თვალი
იმდენათ, რომ თუ აწმყოში რამე სა-
ნუგეშო იყო, შეუმჩნეველი დარჩენო-
და. მაგალითად მოვიყვან უბრალო
შემთხვევას. ზევით მოხსენებულ „ნამ-
დვილ ამბავში“ აკაკიმ აღნიშნა ახალი
ქალის ტიპი. მხოლოდ გაკვრით, ერ-
თი შტრიხით მოიხსენია იგი განსვე-
ნებულმა, მაგრამ ესეც საკმარისია მი-
სგან. იქ ვკითხულობთ, „რომ ერთ
გლეხის ქალს თავისი წრისა და მდგო-
მარეობის შესაფერი ბედი მიადგა კა-
რზე—შეძლებული, ჯამაგირიანი და
შემოსავლიანი საქმროსაგან მოუვიდა
მოციქული. ეს ვაჟი „სტრაჟნიკათ“
იყო. ქალმა იცოდა, რომ იგი სოფ-
ლების აოხრების და აწიოკების მონა-
წილე იყო, და ამის გამო, წინააღმ-
დეგ მშობლების სურვილისა, მათი
რჩევა-დარიგებისა, უარზე დადგა: „ძა-
ღლთა პირას არ წავყვებიო! ოქროში
რომ ჩამსვას და თვალ-მარგალიტით
შემკედოს, მაშინაც არ მინდა ქვეყნის
მცარცველიო. იმას რომ წავყვე, მერე
რაღა პირით უნდა შევხედო სოფელ-
სო“. ასე მსჯელობს სოფლის გამოუ-
ცდელი გოგო, ხალხის შვილი. აბა
მიმოიხედეთ მაღლა წრეებში, რამდე-
ნია ასეთი რწმენის მიმდევარი? რო-
გორც ხედავთ, აქ მხოლოდ ერთი ხა-
ზია გასმული, მაგრამ ესეც ძვირფასი
და დამახასიათებელია. ეს ქალი მომა-
ვალი ტიპის ჩანასახია, იგი ნაყოფია
„ხალხის ჩვენში გამოღვიძების“, რო-
მელსაც პოეტი „მოელოდა“, და არც
ეს დარჩა მას შეუმჩნეველი. სამწუხა-
რო მხოლოდ ის არის, რომ პოეტი
ვერ მოესწრო ამ ახალი ტიპის განვი-
თარებას,—რადგან ბუნების კანონმა
თავისი ჰქმნა.

ასე მჭიდრო იყო მგოსნის კავშირი
ხალხთან და ამიტომაცაა აკაკი ეგზომ
ძვირფასი ხალხისთვის და ხალხი მის-
თვის. ამიტომაც შეეძლო მას წარბ-
შეუხრელად შეხვედროდა როგორც
ხალხს, ისე მის ხელმძღვანელ პარტიას
და ეთქვა: ჩვენ ვთესეთ და აწ თქვენ
მომკეთო!...

ასეთია მისი მრავალფეროვანი მო-
ღვაწეობის ერთი მხარე, რომელზედაც
დღესვე მივიჩნიეთ საჭიროთ შეჩე-
რება. ამის შემდეგ მეტი და უადგი-
ლოა კითხვა: თუ ვის ეკუთვნის აკა-
კი? იგი თვით ხალხია, „აკაკი საქარ-
თველოა“, მხოლოდ ახალი, მომავ-
ლის საქართველო და ნურავის გაუკ-
ვირდება, რომ ხალხი ასე გულწრფე-
ლათ დასტირის მას. მისი სამარე ქარ-
თველი ხალხის გულია. იგი უკვდავია,
მაგრამ მისი აშორება მაინც მძიმეა
და ამიტომ დ… ეს გლოვის დღეა; და
ამავე დროს დ… ეს აკაკის უკვდავების
გამოცხადების დღესასწაულიცაა; თვით
ხალხის, მისი შემოქმედების ძლიერე-
ბის ცნობის დღეა.

მაშ ვირწმუნოთ, რომ ასეთი შვი-
ლის დამკარგველი ერი, კიდევ შეს-
ძლებს თავისი გულის მესაიდუმლის
წარმოშობას და მით ვინუგეშოთ თა-
ვი...

*) ეს ლექსი „თემში“ იყო დაბეჭდი-
ლი ამ ორი წლის წინად. რედ.

შეცდომის გასწორება.

8 თებერვალს გაზ. „თემის“ № 207-
ში დაბეჭდილ „აკაკის სიტყვაში გიო-
რგი საააკაძის შესახებ“ ბ. კორექტო-
რის შეუმჩნევლად შეპარებულა დიდი
შეცდომა. მეორე გვერდზე პირველ
სვეტში მეთხუთმეტე სტრიქონის ბო-
ლოში სიტყვა „საფრთხე“-ს მაგიერ
დაბეჭდილია „საააკაძე“, რაც აზრსა
სცვლის და უაზრობას ჰბადებს.

რედაქტორ-გამომცემელი
გრიგოლ დიასამიძე.

ხელოვნურად შეზავებული სამკურნალო და ხილეულობის წყალი

მიტროფანე **ლაღიძე** და ამხ.

მზადდება საუკეთესო ხილეულისწვენისაგან, წმინდა შაქრით, ქიმიურად გაწმენდი-
ლი მასალებისაგან, გამოხდილი და ნადუღი წყლით.

გემო და სუნი საამური ქვს

ფირმა დაჯილდოვებულია წყლის საუკეთესო ღირსებისათვის დიდი ოქროს და
ვერცხლის მედლებით და ცნობილია სრულიად უვნებლად თბილისის გუბერ-
ნიის სამკურნალო მმართველობისაგან (№ 5792)

ქარხნები იმყოფება: თბილისში—გოლოვინის პროსპ. № 6, ტელეფ. № 411.
ქუთაისში—პუშკინის ქუჩა № 5.